

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Catrin Enoksson

Ett stärkt skydd för barns personuppgifter och personliga integritet?

Dataskyddsförordningens reglering gällande barns samtycke
som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband
med erbjudande av informationssamhällets tjänster

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Birgitta Nyström

Termin för examen: Period 1, VT 2018

Innehållsförteckning

Summary	1
Sammanfattning	3
Förord	5
Förkortningar	6
1 Inledning	8
1.1 Syfte och frågeställningar	10
1.2 Metod och material	11
1.3 Avgränsningar	15
1.4 Disposition	17
2 Personuppgifter och personlig integritet	19
2.1 Personuppgifter	19
2.2 Personuppgifters nära samband med personlig integritet	21
3 Skyddet för personuppgifter och rätten till personlig integritet	23
3.1 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna	23
3.2 Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna	24
3.3 Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna	24
3.4 Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt	25
3.5 Regeringsformen	25
3.6 Barnkonventionen	26
4 Dataskyddsreformen	28
4.1 Dataskyddsdirektivet och personuppgiftslagen	28
4.2 Dataskyddsförordningen och dataskyddslagen	29

5	Personuppgiftsbehandling	32
5.1	Tillåten behandling av personuppgifter	33
5.2	Något om generella principer för personuppgiftsbehandling	36
6	Barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationshällets tjänster direkt till barn	38
6.1	Dataskyddsförordningen	38
6.2	Dataskyddslagen	43
6.3	Dataskyddsdirektivet och personuppgiftslagen	45
7	Analys	48
8	Slutsatser och avslutande kommentar	60
	Käll- och litteraturförteckning	63
	Rättsfallsförteckning	70

Summary

On the 25th of May 2018 the Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) enters into force. The regulation supersedes the Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (Data Protection Directive). The Data Protection Directive which was implemented in Swedish law by the Personal Data Act (1998:204) and the Personal Data Ordinance (1998:1191) has not been able to prevent legal fragmentation and deterioration of the protection of individuals' personal data and privacy within the EU.

Processing of personal data is lawful only if and to the extent that one of the legal bases described in the General Data Protection Regulation is met. One of these legal bases is consent from the person whose personal data are to be processed. Regarding the possibility for children to give consent as a legal basis for personal data processing in situations where information society services are offered directly to children, there are special rules in the regulation.

Children and young people use information society services such as social media, video- and websites and applications (apps) for smart devices every day. The user is often required to share personal data and give consent for personal data processing. The General Data Protection Regulation explicitly states that children's personal data in these situations deserve extra strong protection. Children may be less aware of the risks of personal data processing and have more difficulty in understanding their rights in such contexts. Because of this, there are provisions in the regulation that specifically regulates the situation when children's consent can be used as a legal basis for personal data processing when information society services are offered directly to children. This regulation has the purpose to strengthen their protection.

There is no corresponding rule in the Data Protection Directive and therefore there is reason to investigate and analyze the new regulation regarding the ability to use children's consent as a legal basis for personal data processing in situations where information society services are offered directly to children. Is the regulation's purpose to strengthen the protection of children's personal data and privacy, fulfilled in this regard? Has the protection of children's personal data and privacy been strengthened through the introduction of the General Data Protection Regulation and how do the regulation and the directive differ from each other?

Through the analysis, the paper concludes that there are both arguments that say that the protection of children's personal data and privacy in situations where information society services are offered directly to a child, has been strengthened and arguments that say the opposite. The regulation and the directive are very different from each other since the Data Protection Directive does not even regulate the situation. There are several ambiguities that need to be addressed before an effective application of the new regulation and its purpose can be achieved. Even though the uncertainties are relatively numerous regarding the General Data Protection Regulation, one thing is certain. Through the introduction of the General Data Protection Regulation, the protection of children's personal data and integrity has more focus than before. The extra protection that they deserve is now statutory and this is definitely a step in the right direction to strengthen the protection of children's personal data and privacy.

Sammanfattning

Den 25 maj 2018 träder Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och det fria flödet av sådana uppgifter samt om upphävande av direktiv 95/46/EG (dataskyddsförordningen) ikraft. Förordningen ersätter då Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (dataskyddsdirektivet). Dataskyddsdirektivet som implementerats i svensk rätt genom personuppgiftslagen (1998:204) och personuppgiftsförordningen (1998:1191) har nämligen inte kunnat förhindra att en rättslig fragmentering och försämring av skyddet för enskildas personuppgifter och personliga integritet har skett inom EU.

För att personuppgiftsbehandling ska vara tillåtet krävs det att sådan behandling sker på en i dataskyddsförordningen föreskriven rättslig grund. En av dessa rättsliga grunder är samtycke från den vars personuppgifter ska behandlas. Gällande barns möjlighet att lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn föreskrivs särskilda regler i dataskyddsförordningen.

Dagligen använder sig barn och ungdomar av informationssamhällets tjänster så som sociala medier, webbplatser för videoklipp och applikationer (appar) för smarta enheter. I samband med sådant användande förutsätts användaren mycket ofta samtycka till personuppgiftsbehandling och dela med sig av personuppgifter. I dataskyddsförordningen stadgas uttryckligen att barns personuppgifter i dessa situationer förtjänar ett extra starkt skydd. Barn kan nämligen vara mindre medvetna om risker med personuppgiftsbehandling och ha svårare att förstå sina rättigheter i sådana sammanhang. Det finns därför särskilda bestämmelser i dataskyddsförordningen som reglerar just situationen då barns samtycke kan utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster. Detta i syfte att stärka deras skydd.

Någon motsvarande bestämmelse finns inte i dataskyddsdirektivet och det finns därför anledning att undersöka och analysera den nya regleringen gällande barns möjlighet att lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn. Uppfylls förordningens syfte att stärka skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet i detta hänseende? Kan skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet sägas ha förstärkts genom införandet av dataskyddsförordningen och hur skiljer sig regleringarna från varandra?

Genom analysen i uppsatsen nås konklusionen att det finns argument både för och emot att skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn har förstärkts genom införandet av dataskyddsförordningen. Regleringarna skiljer sig mycket från varandra genom att dataskyddsdirektivet inte tidigare reglerat situationen explicit vilket medfört att rättsläget varit oklart. Det finns dock flera otydligheter som behöver åtgärdas innan en effektiv tillämpning av dataskyddsförordningen kan ske och syftet uppnås. Trots att oklarheterna är relativt många kring den nya regleringen i förordningen är en sak dock säker. Genom införandet av dataskyddsförordningen sätts skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet mer i fokus än tidigare. Deras personuppgifters och personliga integritets extra skyddsvärde finns nu lagstadgat vilket definitivt är ett steg i rätt riktning mot att stärka skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet.

Förord

För 8 år sedan stapplade 15-åriga jag nervöst, spänt och förväntansfullt in på advokatfirman Eric von Post i Helsingborg utan att veta att jag i samma stund också satte upp ett mål om att i framtiden själv bli jurist. Under en veckas tid fick jag praktisera och se hur det är att vara advokat och arbeta med juridik – något som jag tidigare bara hört talats om och sett på film. Det har nu äntligen blivit min tur att ta examen från juristprogrammet i Lund som fullfjädrad jurist mer redo än någonsin att få prova mina egna vingar.

Det finns många som jag i detta enkla lilla förord vill ägna en särskild tanke av tacksamhet till. Först och främst vill jag rikta ett stort tack till advokat Eric von Post för att du vårdagen 2010 lät mig invigas i juridikens värld. Det är din förtjänst att jag då satte upp mitt mål, som funnits med mig sedan dess, om att bli jurist och som nu kommer att uppfyllas. Tack!

Jag vill även tacka för att jag har berikats med de finaste vänner man kan tänka sig. Jag är så tacksam för all uppmuntran, alla skratt och allt stöd ni ständigt ger mig. Det betyder mer än ord kan beskriva. Tack till er mina nya vänner men även till er som jag har fått äran att ha vid min sida sedan många år tillbaka, ni betyder otroligt mycket för mig.

Tack också till min handledare Birgitta Nyström.

Sist men absolut inte minst vill jag rikta det största tack till min älskade familj. Utan er hade inget av detta varit möjligt. Tack för att ni tror på mig, stöttar mig och motiverar mig när det stundom känns tungt. Tack för alla diskussioner, timlånga konversationer och kloka ord ni ger mig. Tack också för att ni är ni - jag är evigt tacksam. Särskilt tack till dig min älskade lillasyster för din gränslösa kärlek, dina små fina överraskningar när det minst förväntas och framförallt tack för att just du är MIN syster. Alla borde få ha en som dig i sitt liv. Jag är så stolt över dig.

Norra Häljaröd den 15 maj 2018

Catrin Enoksson

Förkortningar

Artikel 29-gruppen	Article 29 Data Protection Working Party
Bryssel II-förordningen	Förordning (EG) nr. 2201/2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000
Dataskyddsdirektivet	Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter
Dataskyddsförordningen	Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och det fria flödet av sådana uppgifter samt om upphävande av direktiv 95/46/EG
Dataskyddslagen	Lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (2018:218)
Den registrerade	Personen vars personuppgifter behandlas

EKMR	Europeiska konventionen av den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
EU	Europeiska unionen
EU-domstolen	Europeiska unionens domstol
Europadomstolen	Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
FEUF	Fördraget om europeiska unionens funktionssätt
FN	Förenta Nationerna
Lissabonfördraget	Lissabonfördraget om ändring av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, undertecknat i Lissabon den 13 december 2007
RF	Regeringsformen
Prop.	Proposition
Rättighetsstadgan	Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna
SOU	Statens offentliga utredningar
Unionsfördraget	Fördraget om Europeiska unionen

1 Inledning

Varje enskild individ har rätt att få sitt privatliv och sin personliga integritet skyddad mot olovliga intrång. Detta skydd är en mänsklig rättighet som finns lagstadgad i såväl Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna som i den svenska grundlagen. Utgångspunkten för rätten till skydd för privatliv och personlig integritet är enskildas personuppgifter.

Den 24 oktober 1995 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (dataskyddsdirektivet). Direktivet syftade vid sitt införande främst till att garantera en hög och likvärdig skyddsnivå för enskildas personuppgifter och personliga integritet i samtliga Europeiska unionens (EU:s) medlemsstater. Genom personuppgiftslagen (1998:204) och personuppgiftsförordningen (1998:1191) implementerades dataskyddsdirektivet i Sverige 1998.¹

Sedan dataskyddsdirektivet antogs 1995 har den ekonomiska och sociala integrationen som skett på EU:s inre marknad gett upphov till en avsevärd ökning av gränsöverskridande personuppgiftsflöden. Till följd av den tekniska utveckling som skett systematiseras, utbyts och behandlas idag enorma mängder personuppgifter elektroniskt på sätt som tidigare inte varit möjligt. Denna förändring har inte bara fört med sig positiva konsekvenser utan också skapat utmaningar genom att försvåra tillförsäkrandet av skydd för enskildas personuppgifter och personliga integritet.²

Dataskyddsdirektivet har inte kunnat förhindra att en rättslig fragmentering och försämring av skyddet för enskildas personuppgifter och personliga integritet har skett inom EU. Den 27 april 2016 antogs därför

¹ Art. 8 EKMR; Prop. 2017/18:105 s. 17; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 15 f.; SOU 2017:39 s. 67 ff.; Ds 2014:23 s. 18 ff.; Dir 2016:15 s. 2 f.; Bernal (2014) s. 88 f.; Bylund (2013) s. 156 f.; Magnusson Sjöberg (2016) s. 154; Petersson och Reinholdsson (2012) s. 27; Reijneveld (2017) s. 289.

² Skäl 5-7 i dataskyddsförordningen; SOU 2017:39 s. 63; Carlsson och Jacobsson (2012) s. 19 ff.; Lebeck (2016) s. 279; Lynskey (2015) s. 1ff.; Reijneveld (2017) s. 289 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 25.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och det fria flödet av sådana uppgifter samt om upphävande av direktiv 95/46/EG (dataskyddsförordningen). Dataskyddsförordningen syftar till att stärka enskildas integritetsskydd, öka harmoniseringen och effektiviseringen av EU:s medlemsstaters lagstiftning för personuppgiftsbehandling och att åstadkomma teknisk anpassning av regelverket till dagens digitaliserade samhälle.³

Vid förordningens ikraftträdande den 25 maj 2018 ersätts dataskyddsdirektivet och andra nationella regelverk gällande personuppgiftsbehandling. Förordningen kommer därefter utgöra den generella regleringen gällande personuppgiftsbehandling i EU. Den 25 maj 2018 träder även en nationell lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, dataskyddslagen (2018:218), i kraft i Sverige.⁴

För att personuppgiftsbehandling ska vara tillåtet krävs det att sådan behandling sker på en i förordningen föreskriven rättslig grund. En av dessa rättsliga grunder är samtycke från den vars personuppgifter ska behandlas.

Dagligen använder sig barn och ungdomar av informationssamhällets tjänster så som sociala medier, webbplatser för videoklipp och applikationer (appar) för smarta enheter. I samband med sådant användande förutsätts användaren mycket ofta samtycka till personuppgiftsbehandling och dela med sig av personuppgifter. Det kan exempelvis vara namn, telefonnummer eller mejladress. I dataskyddsförordningen anges uttryckligen att då barn samtycker till att lämna personuppgifter till tjänsteleverantörer i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn, förtjänar dessa uppgifter ett extra starkt skydd. Barn kan vara mindre medvetna om risker med personuppgiftsbehandling och ha svårare att förstå sina

³ Skäl 166 i dataskyddsförordningen; Prop. 2017/18:105 s. 18; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 17; SOU 2017:39 s. 71 ff.; Dir 2016:15 s. 4; Grahn och Kjällström (2017) s. 16; Magnusson Sjöberg (2016) s. 154; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 25.

⁴ Art. 99 i dataskyddsförordningen och avslutande mening; Lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (2018:218); Prop. 2017/18:105 s. 18; SOU 2017:39 s. 72 och s. 78; Dir 2016:15 s. 3; Grahn och Kjällström (2017) s. 16; Magnusson Sjöberg (2016) s. 154; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 23 ff.

rättigheter i sådana sammanhang. Det finns därför särskilda bestämmelser i dataskyddsförordningen som reglerar just situationen då barns samtycke kan utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn. Att särreglera dessa situationer har gjorts i syfte att stärka barns skydd då situationen tidigare inte funnits lagreglerad.⁵

Eftersom motsvarande bestämmelser inte finns i dataskyddsdirektivet uppställer dataskyddsförordningen andra krav än vad som tidigare gjorts.

Det finns därför anledning att undersöka och analysera dataskyddsförordningens regler gällande barns möjlighet att lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn.

Uppfylls bestämmelsens syfte att stärka skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet i detta hänseende? Kan skyddet sägas ha förstärkts genom införandet av bestämmelserna gällande barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn?

1.1 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen syftar till att, genom att fastställa gällande rätt, utreda och analysera frågor rörande barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn. Inom syftet ryms en redogörelse för vad personlig integritet och personuppgifter är samt en översiktlig presentation av några av de grundläggande regleringar och överenskommelser som finns och som syftar till att säkerställa skyddet för enskildas personuppgifter och personliga integritet.

Uppsatsen syftar vidare till att undersöka hur dataskyddsdirektivet genom personuppgiftslagen reglerar barns möjlighet att lämna samtycke som

⁵ Art. 6 och art. 8 i dataskyddsförordningen; Prop. 2017/18:105 s. 20, s. 45 ff. och s. 68; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 44; SOU 2017:39 s. 75, s. 103 ff. och s. 141 ff.; Grahn och Kjällström (2017) s. 77; Voigt och Von dem Bussche (2017) s. 5, s. 21 och s. 98 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 28, s. 44 f., s. 88 och s. 123 ff.

rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn. Uppsatsen syftar också till att utreda och fastställa hur dataskyddsförordningen och dataskyddslagen, som efter sina ikraftträdande den 25 maj 2018 kommer att ersätta dataskyddsdirektivet och personuppgiftslagen, reglerar denna situation.

Avslutningsvis avser uppsatsen diskutera och analysera huruvida skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn kan anses ha förstärkts genom införandet av dataskyddsförordningen och dataskyddslagen.

För att uppfylla uppsatsens syfte ämnar följande frågeställningar utredas och besvaras:

- Hur reglerar dataskyddsförordningen och dataskyddslagen barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn?
- Hur skiljer sig dataskyddsförordningens och dataskyddslagens regleringar från personuppgiftslagens bestämmelser gällande barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn?
- Har skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn förstärkts genom införandet av dataskyddsförordningen och dataskyddslagen?

1.2 Metod och material

Uppsatsen utgår från ett nationellt de lege lata-perspektiv och vid författandet av den har huvudsakligen den rättsdogmatiska juridiska metoden använts då gällande rätt tolkats, systematiserats och analyserats.⁶

⁶ Peczenik *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation* (1995) s. 312; Sandgren (2015) s. 43 f.

Den rättsdogmatiska metodens huvuduppgift att tolka, systematisera och analysera gällande rätt utgår i normalfallet från konkreta problemformuleringar och genom användning och beskrivning av den gällande rätten kan samband, likheter och principer identifieras och analyseras. Det innefattar dels en abstrakt uppgift att i ett första skede fastställa tillämplig lag i en specifik situation, dels förklara denna och dess relevans i sammanhanget men det innefattar också en mer konkret och handfast uppgift att förklara på vilket sätt tillämplig lag sedan bör appliceras på aktuell situation.⁷

Vid författandet av uppsatsen har den rättsdogmatiska metoden kombinerats med en EU-rättslig metod. Den EU-rättsliga metoden liknar den rättsdogmatiska och avser att analysera och tolka innehållet i EU-rättsliga källor främst utifrån dess syften och ändamål och utgår från EU-domstolens tillvägagångssätt och praxis.⁸

Materialet som använts i uppsatsen har använts i enlighet med rättskällevärdet där utgångspunkten för källornas tillförlitlighet är dess auktoritet. Rättskällorna har således granskats och samtidigt värderats utifrån inbördes ordning där skriven lag har högst auktoritet bland rättskällorna, följt av förarbeten, rättspraxis och doktrin.⁹

Lagförarbeten innehåller i regel motivuttalanden som närmare utvecklar grunderna för lagen med allmän motivering och specialmotivering till enskilda bestämmelser. Förarbeten är inte bindande och har därmed inte samma auktoritet som skriven lag men kan ändå tillskrivas hög auktoritet. Så är fallet särskilt kort efter att en lag har trätt i kraft då rättspraxis ännu inte hunnit utvecklas på området och då förhållandena som utgicks från vid författandet av förarbetena ännu är desamma. Även rättspraxis tillskrivs hög auktoritet och kan spela en viktig kompletterande roll som rättskälla till lagstiftning genom att förklara och belysa lagregler och klargöra

⁷ Kleineman (2014) s. 21 ff.; Lehrberg (2018) s. 207; Sandgren (2015) s. 43 f.

⁸ Hettne och Eriksson (2011) s. 168 ff.; Reichel (2014) s. 109 ff.

⁹ Bernitz, Carlsson, Heuman m.fl. (2017) s. 30 ff.; Kleineman (2014) s. 21; Lehrberg (2018) s. 103 ff., s. 153 ff. och s. 221 ff.; Peczenik *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation* (1995) s. 212 ff.; Sandgren (2015) s. 39 ff.; Strömholm (1996) s. 334.

grundläggande principer. Den juridiska doktrinen fungerar som ett centralt hjälpmedel vid orientering i juridiskt material men också som en rättskälla av självständig betydelse.¹⁰

Vid användande av EU-rättslig metod bör hänsyn tas till den tydliga normhierarki som finns inom EU-rätten. Det EU-rättsliga materialet uppdelas i primärrätt, sekundärrätt och icke-bindande normgivning där kategorierna har olika auktoritet och rättsligt bindande verkan. Med primärrätten avses Fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget), Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF), Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan) och allmänna rättsprinciper. Med sekundärrätten förstås huvudsakligen förordningar, direktiv och beslut. Med icke-bindande normgivning menas rekommendationer, yttranden, tillkännagivanden, meddelanden och riktlinjer. Primärrätten är bindande rättskällor med högst auktoritet och rättsligt bindande verkan.¹¹

Materialet som använts vid författandet av uppsatsen är främst förordningstexten till dataskyddsförordningen och lagtexterna till personuppgiftslagen och dataskyddslagen. Även förarbeten till den svenska dataskyddslagen har varit till stor användning där regeringens proposition ”Ny dataskyddslag” (Prop. 2017/18:105) och den statliga offentliga utredningen ”Ny dataskyddslag, kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning” (SOU 2017:39) utmärker sig särskilt. Doktrin har främst varit till nytta vid redogörelsen för hur dataskyddsdirektivet genom personuppgiftslagen reglerar barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling. Gällande dataskyddsförordningen och dataskyddslagen har doktrin endast använts i mycket begränsad omfattning då sådan ännu är väldigt knapphändig eftersom förordningen och dataskyddslagen träder i kraft först den 25 maj 2018. Inte heller utmärkande tidigare forskning på området finns att tillgå. Ett verk ur den juridiska

¹⁰ Bernitz, Carlsson, Heuman m.fl. (2017) s. 31 ff., 57 ff., 89 ff., 109 ff. 133 ff. och 187 ff.; Lehrberg (2018) s. 207 ff.; Peczenik *Juridikens teori och metod* (1995) s. 40 ff.; Peczenik *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation* (1995) s. 215, s. 239 ff. och s. 260; Sandgren (2015) s. 44; Strömholm (1996) s. 358 f., s. 375 f. och s. 395 f.

¹¹ Bernitz, Carlsson, Heuman m.fl. (2017) s. 63 ff.; Hettne och Eriksson (2011) s. 40 ff.; Sandgren (2015) s. 44.

doktrinen som dock varit av särskild betydelse och som redogör för den nya dataskyddsförordningens bestämmelser och tillämpning är Monika Wendlebys och Dag Wetterbergs bok ”Dataskyddsförordningen GDPR: förstå och tillämpa i praktiken”.

Då bestämmelserna rörande barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn inte har funnits i tidigare reglering och eftersom dataskyddsförordningen och dataskyddslagen inte träder i kraft förrän den 25 maj 2018 har det funnits mycket lite relevant praxis att utgå från vid besvarandet av uppsatsens frågeställningar. Det saknas ännu praxis gällande den nya regleringen och då det tidigare inte funnits några motsvarande lagstadgade bestämmelser är även den praxis som finns gällande personuppgiftslagen i detta hänseende mycket knapphändig.

Utöver de allmänt erkända rättskällorna har bland annat publikationer och utlåtanden från tillsynsmyndigheten för dataskydd i Sverige, Datainspektionen, använts vid författandet av uppsatsen. Datainspektionen verkar för att behandling av personuppgifter inte ska utgöra otillåtna intrång i enskilda individers personliga integritet genom att bland annat ta fram vägledningar och ge synpunkter på utredningar och lagförslag.¹² Deras uttalanden, rekommendationer och beslut kan inte tillmätas samma auktoritet som rättspraxis men kan åtminstone fungera som vägledning för hur olika situationer bör bedömas och vilka aspekter som bör tas i beaktande.¹³

Även utlåtanden från Artikel 29-gruppen har använts som material till uppsatsen. Artikel 29-gruppen är en oberoende rådgivande grupp från EU-kommissionen som arbetar för en enhetlig tolkning och tillämpning av dataskyddsdirektivet och dataskyddsförordningen. Gruppen består av företrädare från tillsynsmyndigheter från varje medlemsstat, en företrädare

¹² Datainspektionen: ”Om Datainspektionen”, besökt 2018-03-13.

¹³ Lehrberg (2018) s. 221 ff.; Peczenik *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation* (1995) s. 216; Strömholm (1996) s. 395 f.

från EU-kommissionen och den europeiska datatillsynsmannen.¹⁴ Huruvida Artikel 29-gruppens utlåtanden kan klassificeras som en rättskälla är omdiskuterat och för det fall svaret är nekande bör utlåtandena åtminstone kunna användas som vägledande rättsligt material.¹⁵

1.3 Avgränsningar

För att personuppgiftsbehandling ska tillåtas krävs det att sådan behandling sker på en föreskriven rättslig grund. Flera rättsliga grunder tillåter personuppgiftsbehandling, bland annat avtal och fullgörande av rättslig förpliktelse samt den för uppsatsen relevanta grunden samtycke från den vars personuppgifter ska behandlas. En avgränsning har här gjorts då endast den rättsliga grunden samtycke redogörs för och analyseras.

Framställningen fokuserar vidare på den privata sektorn och inte den offentliga sektorn då den offentliga sektorn omgärdas av särskilda regler som medför att samtycke exempelvis inte kan användas som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i alla situationer. Det anses nämligen råda betydande ojämlikhet mellan den vars personuppgifter ska behandlas och den som inhämtar samtycke för det fall en myndighet eller annan offentlig aktör utgör den ena parten. Detta medför att samtycke inte kan användas som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i dessa fall vilket också utgör grunden till den valda avgränsningen.

Med beaktande av uppsatsens syfte och med anledning av att kunna genomföra en djupgående och meningsfull analys har ytterligare en avgränsning gjorts då endast barns samtycke som rättslig grund diskuteras och analyseras. Närmare redogörelse för då vuxna individers samtycke kan utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling och tillhörande rekvisit har lämnats därhän.

I dataskyddsförordningen och dataskyddslagen särregleras barns samtycke som rättslig grund i samband med erbjudande av informationssamhällets

¹⁴ Europeiska kommissionen: ”Composition & Structure”, besökt 2018-03-18.

¹⁵ Bygrave (2014) s. 174; Peczenik *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation* (1995) s. 216.

tjänster direkt till barn. En avgränsning har här gjorts genom att redogörelsen, diskussionen och analysen rörande barns samtycke som rättslig grund fokuseras på situationer som inkluderar erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn. Andra situationer som aktualiserar barns samtycke som rättslig grund berörs inte i uppsatsen.

I samband med situationer som innebär erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn aktualiseras ofta marknadsföringsregler gällande bland annat direktreklam till barn. På grund av uppsatsens syfte behandlas inte dessa bestämmelser. Inte heller särskilda registerförfattningar eller sektorsspecifik reglering rörande personuppgiftsbehandling bearbetas i uppsatsen. Framställningen är fokuserad på att beröra de generella regleringar som finns i dataskyddsdirektivet och tillhörande personuppgiftslagen samt dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. Med anledning av uppsatsens syfte samt dataskyddsdirektivet och personuppgiftslagens upphörande den 25 maj 2018 har det centrala fokusområdet i uppsatsen varit dataskyddsförordningen och dataskyddslagen.

Syftet med redogörelsen för barnkonventionen och några av de grundläggande regleringar och överenskommelser som bevarar skyddet för enskildas personuppgifter och personliga integritet som görs i kapitel 3 är endast att nyansera synen på skyddet och belysa dess stora betydelse. En närmare analys och diskussion kring dessa regleringar görs därför inte i uppsatsen.

Vissa personuppgifter anses extra känsliga och har högre skyddsvärde än andra. Bland dessa finns exempelvis uppgifter som avslöjar ras och etniskt ursprung, politiska åsikter, religiösa- eller filosofiska övertygelser, hälsa eller en fysisk persons sexualliv och sexuella läggning.¹⁶ Sådana känsliga personuppgifter behandlas inte närmare i uppsatsen då dessa omfattas av särskilda regler i dataskyddsförordningen.

¹⁶ Art. 9.1 i dataskyddsförordningen.

En geografisk avgränsning har gjorts då dataskyddsförordningen endast analyseras i förhållande till Sveriges nationella lagstiftning och Sveriges hantering av personuppgifter. I dataskyddsförordningen ges nämligen utrymme och skyldighet för medlemsstaterna att föreskriva egna kompletterande och specificerande regler. Sådant utrymme ges gällande regleringen när barn ska kunna lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn. I uppsatsen analyseras dels förordningens reglering i detta hänseende och dels den svenska nationella kompletterande lagen. Andra medlemsstaters kompletterande regleringar har lämnats utanför uppsatsens omfattning och ett nationellt perspektiv har således anlagts.

1.4 Disposition

I syfte att medvetengöra läsaren om innebörden av de centrala begreppen ”personuppgift” och ”personlig integritet” redogörs dessa för i uppsatsens andra kapitel. I efterföljande kapitel beskrivs några av de grundläggande nationella, unionsrättsliga och internationella regleringar och åtaganden som bidrar till upprätthållandet av skyddet för enskildas personuppgifter och rätten till personlig integritet, i den mån de är av relevans avseende personuppgiftsbehandling.

I en uppsats som syftar till att utreda och analysera frågor rörande barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling skulle det te sig olämpligt att inte belysa FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Detta är anledningen till att några av bestämmelserna i barnkonventionen som kan tillmätas central betydelse i förhållande till uppsatsens syfte presenteras i kapitel 3.

I uppsatsens fjärde kapitel redogörs för dataskyddsreformen som för nuvarande genomförs inom EU med avseende på dataskyddsdirektivet och dataskyddsförordningen. Dataskyddsreformen syftar till att förändra regleringen för personuppgiftsbehandling men vad innebär egentligen personuppgiftsbehandling? Detta klargörs bland annat i kapitel 5. Här

redogörs också för innebörden av det krav som uppställs i dataskyddsförordningen på att personuppgiftsbehandling ska ske på rättslig grund. Även en kortfattad presentation av de allmänna principer som omgärdar personuppgiftsbehandling ges i kapitel 5.

Eftersom det i förordningen finns särskilt reglerat barns samtycke som rättslig grund i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn och denna reglering är central för uppsatsens syfte, ägnas kapitel 6 åt att ingående beskriva dataskyddsförordningens och den kompletterande nationella dataskyddslagens bestämmelser angående detta. Även personuppgiftslagen och dess regler kring barns samtycke beskrivs i kapitel 6. Kapitlet syftar till att besvara uppsatsens frågeställning angående hur dataskyddsförordningen och dataskyddslagen reglerar barns möjlighet att lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn.

Avslutningsvis genomförs en ingående analys i kapitel 7. Här besvaras uppsatsens frågeställning huruvida skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn kan anses ha förstärkts genom införandet av dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. Även frågeställningen hur den nya regleringen skiljer sig från personuppgiftslagens bestämmelser angående barns samtycke som rättslig grund i dessa situationer besvaras i kapitel 7. I kapitel 8 presenteras uppsatsens slutsatser tillsammans med en avslutande kommentar.

2 Personuppgifter och personlig integritet

Dataskyddsförordningen och dataskyddslagen som träder i kraft den 25 maj 2018 samt dataskyddsdirektivet och personuppgiftslagen som då upphör att gälla syftar till att reglera skyddet för enskildas personuppgifter och personuppgiftsbehandling, men vad är egentligen en personuppgift? En förutsättning för förståelsen av den fortsatta framställningen är att begreppets innebörd klargörs. Nedan följer därför en förklaring av dataskyddsförordningens beskrivning av vad en personuppgift är då denna definition efter förordningens ikraftträdande kommer vara den centrala och gällande definitionen. Regleringen som finns rörande personuppgifter och personuppgiftsbehandling syftar också till att skydda människors personliga integritet varför det även nedan följer en förklaring och redogörelse av innebörden av detta begrepp.

2.1 Personuppgifter

Med personuppgifter avses i dataskyddsförordningen följande:

”Varje upplysning som avser en identifierad eller identifierbar fysisk person [...] varvid en identifierbar fysisk person är en person som direkt eller indirekt kan identifieras särskilt med hänvisning till en identifierare som ett namn, ett identifikationsnummer, en lokaliseringssuppgift eller onlineidentifikatorer eller en eller flera faktorer som är specifika för den fysiska personens fysiska, fysiologiska, genetiska, psykiska, ekonomiska, kulturella eller sociala identitet.”¹⁷

Personuppgifter utgör alltså alla slags uppgifter som kan knytas till en specifik, identifierbar, enskild fysisk person. Begreppet ska tolkas mycket brett. De kanske mest uppenbara exemplen på personuppgifter är personnummer och namn men även andra uppgifter om en person, särskilt i

¹⁷ Art. 4.1 i dataskyddsförordning.

kombination med andra, kan utgöra personuppgifter. Sådana uppgifter skulle kunna vara krypterade uppgifter i olika former så som exempelvis en IP-adress under förutsättning att adressen går att koppla till en fysisk person. Det skulle också kunna vara ljud- och bildupptagningar under förutsättning att betraktaren av ljud- eller bildupptagningen direkt eller indirekt kan identifiera vem upptagningen avser. Andra exempel på uppgifter som skulle kunna utgöra personuppgifter är kundnummer, registreringsnummer för fordon, lägenhetsnummer, postnummer till hemadress och fastighetsbeteckning. Även nätidentifierare som lämnas av digital utrustning såsom applikationer (appar) för smarta enheter, verktyg och radiofrekvenser kan efterlämna spår som kan användas för att skapa profiler och identifiera fysiska personer och således också utgöra personuppgifter. Ofta är information om en person kontextberoende för att kunna utgöra en personuppgift. Uppgiften i sig självt kanske inte utgör en personuppgift men kan i kombination med varandra eller insatta i en kontext fungera som identifikator och därmed utgöra en personuppgift.¹⁸

För att avgöra om en fysisk person är identifierbar, vilket är ett av rekvisiten i dataskyddsförordningens definition av vad som utgör en personuppgift, bör alla hjälpmedel som rimligen kan komma att användas för att direkt eller indirekt identifiera den fysiska personen beaktas. Vid bedömningen av om ett hjälpmedel rimligen kan komma att användas för att identifiera en fysisk person, ska såväl tillgänglig teknik vid tidpunkten för behandlingen som den tekniska utvecklingen tas i beaktan. Även samtliga objektiva faktorer såsom kostnader och tidsåtgång för identifiering ska tas hänsyn till. En person ska i sin tur anses identifierbar, vilket också är ett av rekvisiten i dataskyddsförordningens definition, om personen kan identifieras direkt eller indirekt, framförallt genom hänvisning till ett identifikationsnummer eller till en eller flera faktorer som är specifika för dennes fysiska, fysiologiska, psykiska, ekonomiska, kulturella eller sociala identitet.¹⁹

¹⁸ Skäl 26-30 i dataskyddsförordningen; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 35 ff.; Datainspektionen: ”Personuppgifter och personuppgiftsbehandling”, besökt 2018-03-12; Nationalencyklopedin: ”Personuppgift”, besökt 2018-03-12.

¹⁹ Skäl 26 i dataskyddsförordningen; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 35 ff.

2.2 Personuppgifters nära samband med personlig integritet

Regleringen som finns rörande personuppgifter och personuppgiftsbehandling syftar till att skydda människors personliga integritet. Varje enskild individ har rätt att få sin personliga integritet skyddad mot intrång. Den exakta innebörden av begreppet personlig integritet är dock inte helt uppenbar och någon allmängiltig, vedertagen definition av begreppet har inte fastslagits av den svenska lagstiftaren eller något annat normgivande organ. Uppfattningen om innebörden av begreppet är mycket kontextberoende och vad som mer precist menas med det påverkas mycket av varje individs subjektiva uppfattning. Flera överväganden angående möjlig definition av begreppet har gjorts under lång tid och vid flera tillfällen. En av de tidigare definitionerna som ofta hänvisas till i doktrinen är rätten att bli lämnad ifred som kan härledas till Warren och Brandeis artikel ”The right to privacy” från 1890.²⁰

I vardagligt tal brukar begreppet personlig integritet användas för att beteckna individers värde och värdighet. Personlig integritet har även definierats som rätten att kontrollera spridning och användning av personlig information och individens rätt att bestämma när, hur och i vilken utsträckning sådan information ska kommuniceras till andra.²¹

Enligt nationalencyklopedin definieras personlig integritet som ”rätten att få sin personliga egenart och inre sfär respekterad och att inte utsättas för personliga störande ingrepp”.²²

Då en definition av begreppet är svårbestämd och komplex har dess innebörd även försökt förklaras med hjälp av beskrivningar av vad en kränkning av den personliga integriteten innebär. En kränkning av den

²⁰ Prop. 2005/06:173 s. 14 f.; SOU 2016:7 s. 66 ff.; SOU 2004:6 s. 27 ff.; Brandeis och Warren (1890) s. 214 ff.; González Fuster (2014) s. 27 f.; Magnusson Sjöberg (2016) s. 149 f.; Westregård Johansson (2002) s. 45 f.; Nationalencyklopedin: ”Integritetskränkning”, besökt 2018-04-01.

²¹ SOU 2016:41 s. 135; Bylund (2013) s. 7; Lebeck (2016) s. 255 f.; Westin (1967) s. 7.

²² Nationalencyklopedin: ”Integritet”, besökt 2018-02-26.

personliga integriteten beskrivs ofta som en förlust av den egna personen eller uppgifter tillhörande denna. Kränkningar av den personliga integriteten beskrivs också som intrång i den fredade sfär som den enskilde bör vara tillförsäkrad och där ett oönskat intrång bör kunna avvisas.²³

Trots att en konkret och tydlig innebörd av begreppet personlig integritet är mycket svår att fastställa återfinns det i både svensk grundlag och lag samt unionsrättslig och internationell rätt som Sverige ratificerat, implementerat och förbundit sig att följa.²⁴

²³ Prop. 2009/10:80 s. 175; Prop. 2005/06:173 s. 15; SOU 2016:41 s. 139 f.; SOU 2004:6 s. 28 f.; Ds 2014:23 s. 14; Strömholm (1971) s. 698 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 31 f.

²⁴ SOU 2016:7 s. 69 ff.; Magnusson Sjöberg (2016) s. 153; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 31.

3 Skyddet för personuppgifter och rätten till personlig integritet

Ett stort antal nationella, unionsrättsliga och internationella regleringar och åtaganden bidrar genom grundläggande bestämmelser till upprätthållandet av skyddet för enskildas personuppgifter och rätten till personlig integritet. Detta kapitel syftar till att kortfattat presentera några av dessa grundläggande rättsliga regleringar och åtaganden som Sverige förbundit sig att följa, i den mån de är av relevans avseende personuppgiftsbehandling.

Presentationen syftar till att nyansera synen på det skydd som finns avseende enskildas personuppgifter och personliga integritet samt åskådliggöra dess stora betydelse. Redogörelsen avser inte att vara heltäckande utan endast att belysa några av de grundläggande regleringar och åtaganden som finns på området utöver dataskyddsförordningen, dataskyddslagen, dataskyddsdirektivet och personuppgiftslagen vilka redogörs för i kapitel 4.

3.1 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

Sedan Förenta Nationernas (FN:s) allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna kungjordes 1948 har skydd för enskildas personliga integritet varit en mänsklig rättighet.²⁵ Förklaringens artikel 12 stadgar att ingen ska utsättas för godtyckliga ingripanden i fråga om privatliv, familj, hem eller korrespondens. Inte heller ska någon utsättas för ingrepp på heder och anseende utan alla har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden. Förklaringen är inte formellt bindande för FN:s medlemsstater, Sverige däribland, men ses som ett starkt uttryck för sedvanerättsliga regler.²⁶

²⁵ Förenta Nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna antagen av FN:s generalförsamling den 10 december 1948.

²⁶ Bernal (2014) s. 87.

3.2 Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

År 1950 antogs Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) av Europarådet. Alla stater som ingår i Europarådet, vilket samtliga EU:s medlemsländer gör, har ratificerat konventionen. Konventionen gäller som lag i Sverige genom 2 kap. 19 § RF som anger att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av EKMR.²⁷

Art. 8 EKMR stadgar att alla har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Trots att art. 8 EKMR inte ger ett explicit skydd för enskildas personuppgifter och personliga integritet har Europadomstolen i rättspraxis ansett att detta skydd ingår i artikeln.²⁸

3.3 Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

EU:s medlemsstater antog år 2000 Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (rättighetsstadgan) som sedan 2009 är rättsligt bindande för samtliga EU:s medlemsstater.²⁹

I art. 7 i rättighetsstadgan fastslås att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sin bostad och sina kommunikationer. I stadgans art. 8 föreskrivs också att var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne och att personuppgifter ska behandlas lagenligt

²⁷ Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna; Ds 2014:23 s. 14 f.; Bernitz och Kjellgren (2018) s. 152 och s. 177 f.; Magnusson Sjöberg (2016) s. 153.

²⁸ Amann v. Schweiz [GC], no. 27798/95, ECHR 2000-II; SOU 2017:39 s. 65; Ds 2014:23 s. 13; Bylund (2013) s. 152; González Fuster (2014) s. 81 ff.; Grahn och Kjällström (2017) s. 19; Lebeck (2016) s. 278; Magnusson Sjöberg (2016) s. 153 och s. 168; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 32 f.

²⁹ Se Lissabonfördraget om ändring av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, undertecknat i Lissabon den 13 december 2007 (Lissabonfördraget).

för bestämda ändamål och på grundval av de berörda personernas samtycke eller annan legitim och lagenlig grund. Personuppgiftsskyddet i stadgan har nära anknytning till skyddet för privatlivet och både art. 7 och art. 8 kan ses som en helhet som syftar till att skydda enskildas personliga integritet.³⁰

3.4 Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

Enskildas rätt till personlig integritet och skydd för personuppgifter fastslås även i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF). I art. 16 FEUF stadgas att var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne. Här stadgas även att Europaparlamentet och rådet ska fastställa bestämmelser om skydd för enskilda personer när det gäller personuppgiftsbehandling och den fria rörligheten för sådana uppgifter hos unionens institutioner, organ och byråer och i medlemsstaterna, när dessa utövar verksamhet som omfattas av unionsrättens tillämpningsområde.³¹

3.5 Regeringsformen

Enskildas rätt till skydd för personuppgifter och personlig integritet finns lagstadgad i svensk grundlag. Av målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § Regeringsformen (RF) framgår att den offentliga makten ska utövas med respekt för den enskilda människans frihet och värdighet samt att det allmänna ska värna om den enskildes privat- och familjeliv. Det fastslås även i 2 kap. 6 § RF att var och en mot det allmänna är skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.³²

³⁰ SOU 2017:39 s. 67; Ds 2014:23 s. 15 ff.; Lebeck (2016) s. 258 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 33.

³¹ Lebeck (2016) s. 278.

³² Ds 2014:23 s. 14; Magnusson Sjöberg (2016) s. 154.

3.6 Barnkonventionen

I FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) stadgas specifikt barns rätt till personlig integritet och skydd för personuppgifter. Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989 och syftar till att sätta barns behov och intressen i centrum. År 1990 ratificerade och anslöt Sverige sig till konventionen.³³

I konventionens art. 16 stadgas att inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- eller familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende. Det finns även andra bestämmelser i barnkonventionen som med beaktande av uppsatsens syfte kan tillmätas betydelse och därför förtjänar att kortfattat belysas här. Barnkonventionen fastslår nämligen ett flertal regler som ska tas i beaktande vid alla åtgärder som vidtas rörande barn.³⁴

I barnkonventionens art. 3 stadgas att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Principen om barnets bästa är en av barnkonventionens huvudprinciper och grundar sig på att den som ännu inte uppnått fysisk eller psykisk mognad behöver mer skydd än andra. Vid beaktande av principen ska en avvägning göras mellan barnets bästa och andra intressen. Denna avvägning ska genomföras utifrån vad som är bäst för barnet både på kort och lång sikt och i överensstämmelse med barnkonventionens övriga bestämmelser.³⁵

I art. 12 i barnkonventionen stadgas att konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Nära förknippad med

³³ Prop. 1997/98:182 s. 8 f.; UNICEF (2008) s. 13.

³⁴ UNICEF (2008) s. 157 f.

³⁵ Art. 3 och art. 4 barnkonventionen; Prop. 1997/98:182 s. 8 ff.; SOU 1997:116 s. 125; FN:s kommitté för barnets rättigheter (2013) s. 4 och s. 13 ff.; UNICEF (2008) s. 47 ff.; Artikel 29-gruppen (2008) s. 4.

barnkonventionens art. 12 är barns rätt till yttrandefrihet som finns reglerad i barnkonventionens art. 13. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.³⁶

³⁶ Art. 13 barnkonventionen; UNICEF (2008) s. 123 f. och s. 139 f.

4 Dataskyddsreformen

Den 24 oktober 1995 antogs dataskyddsdirektivet. Sedan direktivets införande har den ekonomiska och sociala integrationen som skett på EU:s inre marknad medfört en betydande ökning av gränsöverskridande personuppgiftsflöden vilket har försvårat för tillförsäkrandet av en hög skyddsnivå för enskildas personuppgifter och personliga integritet. Den 27 april 2016 antogs därför dataskyddsförordningen. Nedan följer en beskrivning av den dataskyddsreform som för nuvarande genomförs inom EU med avseende på dataskyddsdirektivet och dataskyddsförordningen.

4.1 Dataskyddsdirektivet och personuppgiftslagen

Dataskyddsdirektivet syftade vid sitt införande bland annat till att garantera en hög och likvärdig skyddsnivå i alla EU:s medlemsstater för enskilda personers fri- och rättigheter med avseende på behandling av personuppgifter. Direktivet syftade vidare till att främja och möjliggöra ett fritt flöde av personuppgifter mellan medlemsländerna.³⁷

Dataskyddsdirektivet har implementerats i svensk rätt genom huvudsakligen personuppgiftslagen (1998:204). Personuppgiftslagen kompletteras i sin tur med bestämmelser i personuppgiftsförordningen (1998:1191) som bland annat pekar ut Datainspektionen som tillsynsmyndighet vilken härigenom bemyndigas att meddela närmare föreskrifter gällande personuppgiftslagen. Personuppgiftslagen som trädde i kraft 1998 följer i princip både dataskyddsdirektivets struktur och innehåll.³⁸

³⁷ Prop. 2017/18:105 s. 17; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 15 f.; SOU 2017:39 s. 67; Ds 2014:23 s. 20; Dir 2016:15 s. 2; Bernal (2014) s. 88; Petersson och Reinholdsson (2012) s. 27.

³⁸ Prop. 2017/18:105 s. 17; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 15 f.; SOU 2017:39 s. 68 f.; Ds 2014:23 s. 18 ff.; Dir 2016:15 s. 2 f.; Bylund (2013) s. 156 f.

4.2 Dataskyddsförordningen och dataskyddslagen

Sedan dataskyddsdirektivet antogs 1995 har den ekonomiska och sociala integrationen som skett på EU:s inre marknad gett upphov till en betydande ökning av gränsöverskridande personuppgiftsflöden. I takt med att den tekniska utvecklingen har förenklats och möjliggjort att personuppgifter nu kan systematiseras och kombineras på ett sätt som inte tidigare varit möjligt, har utbytet av personuppgifter mellan offentliga och privata, nationella och internationella aktörer ökat. Exempel på några av de tekniska utvecklingar som skett sedan 1995 och möjliggjort dagens personuppgiftsbehandling är Google som skapades 1998³⁹ och Facebook som skapades 2004⁴⁰. Personuppgifter har idag ett betydande kommersiellt värde.⁴¹

Den snabba tekniska utvecklingen och ökade ekonomiska och sociala integrationen har inte bara fört med sig positiva konsekvenser utan också skapat utmaningar genom att försvåra tillförsäkrandet av en hög skyddsnivå för enskildas personuppgifter och personliga integritet. Dataskyddsdirektivet har inte kunnat förhindra att en rättslig fragmentering och försämring av skyddet inom EU har skett och EU-kommissionen la därför fram ett förslag till en reformerad dataskyddsreglering år 2012.⁴²

Den 27 april 2016 antogs dataskyddsförordningen med det övergripande syftet att stärka enskildas integritetsskydd, öka harmoniseringen och effektivisering av medlemsstaternas lagstiftning för personuppgiftsbehandling och åstadkomma teknisk anpassning av

³⁹ Google grundades den 4 september 1998 av Larry Page och Sergey Brin, se: Google: ”From the garage to the Googleplex”, besökt 2018-02-23.

⁴⁰ Facebook grundades den 4 februari 2004 av Mark Zuckerberg, Dustin Moskovitz, Chris Hughes och Eduardo Saverin, se: Facebook: ”Company info”, besökt 2018-02-23.

⁴¹ Skäl 4-7 i dataskyddsförordningen; Lebeck (2016) s. 279; Lynskey (2015) s. 1 ff.; Magnusson Sjöberg (2016) s. 153; Reijneveld (2017) s. 289 f.

⁴² Skäl 6 och skäl 9 i dataskyddsförordningen; Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (allmän uppgiftsskyddsförordning) (COM[2012] 11 final av den 25 januari 2012); Prop. 2017/18:105 s. 18; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 17; SOU 2017:39 s. 63 och s. 73; Lynskey (2015) s. 1 ff.

regelverket till dagens digitaliserade samhälle.⁴³ Att regleringen nu har formen av en förordning skapar större enhetlighet än föregående reglering som var ett direktiv. En EU-förordning är till alla delar bindande och direkt tillämplig i varje medlemsstat. Förordningar ska alltså inte, till skillnad från direktiv, implementeras i nationell rätt utan tillämpas av enskilda myndigheter och domstolar precis som om de vore nationella författningsbestämmelser.⁴⁴

Den 25 maj 2018 träder dataskyddsförordningen i kraft och kommer då ersätta dataskyddsdirektivet och det svenska regelverket om dataskydd, bland annat personuppgiftslagen, som implementerar direktivet.⁴⁵

Trots att den nya generella unionsakten om dataskydd är en förordning vilket medför omfattande begränsningar av möjligheten för medlemsstaterna att införa eller behålla nationella bestämmelser om dataskydd, så innehåller förordningen många bestämmelser som ger utrymme för och förutsätter kompletterande nationella bestämmelser av olika slag. Förordningen har därför i vissa delar en direktivliknande karaktär.⁴⁶

Vissa av de kompletterande bestämmelserna som behövs eller är lämpliga är av så generell karaktär, i betydelsen att de berör hela samhället eller ett flertal myndigheter och inte bara en viss sektor, att det beslutats att dessa ska samlas i en ny övergripande nationell lag om dataskydd i Sverige. Samtidigt som dataskyddsförordningen träder i kraft den 25 maj 2018 träder därför även den svenska nationella lagen ”lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning” (2018:218) i kraft. Denna lag innehåller kompletterande bestämmelser som ska tillämpas i samband med dataskyddsförordningen och syftar till att säkerställa att det finns ett

⁴³ Skäl 166 och avslutande mening i dataskyddsförordningen; SOU 2017:39 s. 73; Dir 2016:15 s. 4; Grahn och Kjällström (2017) s. 16; Magnusson Sjöberg (2016) s. 154; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 25.

⁴⁴ Enligt artikel 288 FEUF har en EU-förordning allmän giltighet och är, till alla delar, bindande och direkt tillämplig i varje medlemsstat. Detta ska jämföras med ett direktiv som får bindande verkan först genom att nationella myndigheter implementerar det i nationell rätt och bestämmer form och tillvägagångssätt för genomförandet. Bernitz, Carlsson, Heuman m.fl. (2017) s. 64 f.; Bernitz och Kjellgren (2018) s. 57 f.; Lebeck (2016) s. 279.

⁴⁵ Art. 99 och avslutande mening i dataskyddsförordningen.

⁴⁶ Prop. 2017/18:105 s. 18; Prop. 1997/98:44 s. 58 f.; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 17, SOU 2017:39 s. 72 f. och s. 79 f.; Dir 2016:15 s. 4.

komplett och välanpassat regelverk gällande hantering av personuppgifter och skyddet för enskildas personliga integritet.⁴⁷

⁴⁷ Prop. 2017/18:105 s. 21 f.; SOU 2017:39 s. 79.

5 Personuppgiftsbehandling

Dataskyddsförordningen kommer efter sitt ikraftträdande att utgöra den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU, men vad innebär egentligen personuppgiftsbehandling?⁴⁸

Med personuppgiftsbehandling avses i dataskyddsförordningen en åtgärd eller kombination av åtgärder beträffande personuppgift eller uppsättningar av personuppgifter, oavsett om de utförs automatiserat eller inte.

Definitionen av vad som utgör personuppgiftsbehandling är med andra ord mycket vidsträckt och alla tänkbara situationer kopplade till personuppgifter skulle kunna utgöra personuppgiftsbehandling. Exempel på behandling är således insamling, registrering, bearbetning, framtagning, användning, spridning eller radering av personuppgifter.⁴⁹

Dataskyddsförordningen är tillämplig på all behandling av personuppgifter som sker inom ramen för en verksamhet som är etablerad i unionen, oavsett om behandlingen utförs i unionen eller inte. Förordningen ska även tillämpas på behandling av personuppgifter som avser registrerade som befinner sig i unionen, under förutsättning att behandlingen har anknytning till antingen utbudande av varor eller tjänster till sådana registrerade i unionen eller övervakning av deras beteende, så länge beteendet sker inom unionen. Dataskyddsförordningen är också tillämplig på behandling av personuppgifter som utförs av en verksamhet som inte är etablerad i unionen, men på en plats där en medlemsstats nationella rätt gäller enligt folkrätten.⁵⁰

Från dataskyddsförordningens tillämpningsområde undantas behandling av personuppgifter som utgör ett led i en verksamhet som inte omfattas av unionsrätten eller som utförs av EU:s medlemsstater när de bedriver

⁴⁸ Prop. 2017/18:105 s. 18; SOU 2017:39 s. 72 ff.; Grahn och Kjällström (2017) s. 16; Magnusson Sjöberg (2016) s. 154; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 23 ff.

⁴⁹ Art. 4.2 i dataskyddsförordningen; Datainspektionen: ”Personuppgifter och personuppgiftsbehandling”, besökt 2018-03-12.

⁵⁰ Art. 3 i dataskyddsförordningen; Prop. 2017/18:105 s. 19; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 17 f.; SOU 2017:39 s. 73 ff.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 45 ff.

verksamhet som omfattas av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Behandling av personuppgifter av en fysisk person som ett led i verksamhet av privat natur eller som har samband med hans eller hennes hushåll omfattas inte heller av förordningens tillämpningsområde. På EU:s institutioner, organ och byråer ska förordningens bestämmelser inte tillämpas då dessa istället styrs av en annan förordning.⁵¹

5.1 Tillåten behandling av personuppgifter

För att personuppgiftsbehandling ska vara tillåtet enligt dataskyddsförordningen föreskrivs vissa krav som måste uppfyllas. En förutsättning är bland annat att personuppgiftsbehandling ska ske på rättslig grund vilket stadgas i art. 6.1 i dataskyddsförordningen.⁵² I nedanstående kapitel redogörs för innebörden av denna bestämmelse.

Art. 6.1 i dataskyddsförordningen har följande ordalydelse:

”Behandling är endast laglig om och i den mån som åtminstone ett av följande villkor är uppfyllt:

- a) Den registrerade har lämnat sitt samtycke till att dennes personuppgifter behandlas för ett eller flera specifika ändamål.
- b) Behandlingen är nödvändig för att fullgöra ett avtal i vilket den registrerade är part eller för att vidta åtgärder på begäran av den registrerade innan ett sådant avtal ingås.
- c) Behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige.
- d) Behandlingen är nödvändig för att skydda intressen som är av grundläggande betydelse för den registrerade eller för en annan fysisk person.

⁵¹ Skäl 18 och art. 2 i dataskyddsförordningen; se Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 45/2001 av den 18 december 2000 om skydd för enskilda då gemenskapsinstitutionerna och gemenskapsorganen behandlar personuppgifter och om den fria rörligheten för sådana uppgifter; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 17 f.; SOU 2017:39 s. 73 ff.; Dir 2016:15 s. 4; Datainspektionen: ”Tillämpningsområde”, besökt 2018-03-02.

⁵² Prop. 2017/18:105 s. 45 ff.; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 44; SOU 2017:39 s. 103 f.; Grahn och Kjällström (2017) s. 77 f.; Voigt och Von dem Bussche (2017) s. 5; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 44 ff. och s. 88.

- e) Behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning.
- f) Behandlingen är nödvändig för ändamål som rör den personuppgiftsansvariges eller en tredje parts berättigade intressen, om inte den registrerades intressen eller grundläggande rättigheter och friheter väger tyngre och kräver skydd av personuppgifter, särskilt när den registrerade är ett barn.

Led f i första stycket ska inte gälla för behandling som utförs av offentliga myndigheter när de fullgör sina uppgifter.”

Listan i art. 6.1 i dataskyddsförordningen är uttömmande vilket innebär att alla former av personuppgiftsbehandling som sker på grunder som inte räknas upp i artikeln är otillåtna. Då flera av de angivna rättsliga grunderna i viss mån överlappar varandra leder det till att flera grunder kan vara tillämpliga på en och samma personuppgiftsbehandling.⁵³

Den för uppsatsens syfte centrala bestämmelsen återfinns i förordningens art. 6.1a och berör samtycke. Med samtycke avses i förordningen:

”varje slag av frivillig, specifik, informerad och otvetydig viljeyttring, genom vilken den registrerade, antingen genom ett uttalande eller genom en entydig bekräftande handling, godtar behandling av personuppgifter som rör honom eller henne.”⁵⁴

Ett giltigt samtycke utgörs alltså av en frivillig, specifik och informerad otvetydig viljeyttring. Dessa rekvisits innebörd redogörs för nedan.

Vid bedömningen av huruvida ett samtycke kan anses frivilligt ska stor hänsyn tas till om individen vars personuppgifter ska behandlas har haft någon annan valmöjlighet utöver att lämna samtycke och om denne getts

⁵³ Prop. 2017/18:105 s. 46; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 45; SOU 2017:39 s. 104; Voigt och Von dem Bussche (2017) s. 92 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 48 f. och s. 87 f.

⁵⁴ Art. 4.11 i dataskyddsförordningen.

tillåtelse att ta tillbaka ett lämnat samtycke. Har individen inte haft det bör samtycket inte betraktas som frivilligt. Frivilligheten regleras närmare i art. 7.4 i dataskyddsförordningen. Denna bestämmelse stadgar att vid frivillighetsbedömningen ska hänsyn även tas till om genomförandet av ett avtal eller tillhandahållandet av en tjänst har gjorts beroende av att samtycke lämnats till sådan behandling av personuppgifter som inte är nödvändig för genomförandet av avtalet eller tjänsten.⁵⁵

Samtycke anses inte heller frivilligt om det råder betydande ojämlikhet mellan den som ska lämna samtycke och den som ska inhämta det, särskilt för det fall inhämtandet sker av en offentlig myndighet. Samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling underkänns därför i sådana situationer.⁵⁶

Utöver frivillighetsrekvisitet krävs det att samtycket är specifikt och informerat. Med detta menas att ett samtycke inte får gälla för flera olika ändamål utan varje enskilt ändamål för vilket uppgifter ska behandlas måste vara baserat på ett eget samtycke.⁵⁷ Den som ska samtycka måste också informeras om vad samtycket gäller samt få veta för vilket syfte personuppgifterna inhämtas och hur de kan tänkas spridas. En förklaring om samtyckets innebörd ska vara formulerad på ett begripligt och lättillgängligt sätt, med klart och tydligt språk anpassat för mottagaren. Förklaringen ska inte heller innehålla några oskäligen villkor.⁵⁸

För att uppfylla kravet på att samtycket ska utgöra en otvetydig viljeyttring bör samtycket inte vara lämnat med någon form av passivitet utan utformas som en aktiv handling av den som ska samtycka. På förhand ifyllda avtal, checkboxar och varje form av avtal som kan accepteras genom passivitet underkänns alltså som giltigt samtycke i dataskyddsförordningen och berättigar inte personuppgiftsbehandling.⁵⁹

⁵⁵ Grahn och Kjällström (2017) s. 80 ff.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 52 f. och 87 ff.

⁵⁶ Skäl 43 i dataskyddsförordningen; Grahn och Kjällström (2017) s. 80 ff.

⁵⁷ Art. 7 i dataskyddsförordningen; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 88 f.

⁵⁸ Skäl 39 och art. 15.1 i dataskyddsförordningen.

⁵⁹ Skäl 32 i dataskyddsförordningen; Reijneveld (2017) s. 299 f.

Den som lämnat ett samtycke ska när som helst, på ett enkelt sätt, kunna återkalla detta varpå framtida personuppgiftsbehandling på denna grund inte längre är tillåten.⁶⁰

Hur samtycke ska inhämtas finns det inga formkrav på utan inhämtande kan ske på flera olika sätt. Det finns dock ett dokumentationskrav i art. 7.1 i dataskyddsförordningen som säger att den som behandlar personuppgifter ska kunna visa att det föreligger ett giltigt samtycke från den vars personuppgifter behandlas.

Samtycke som lämnas är individuellt och kan som huvudregel endast ges av den som personuppgifterna tillhör för att kunna utgöra ett giltigt samtycke till behandling av dessa.⁶¹

Vad som mer specifikt godkänns eller underkänns som giltigt samtycke enligt dataskyddsförordningen kommer troligtvis fastställas och prövas rättsligt av EU-domstolen framöver efter förordningens ikraftträdande.

5.2 Något om generella principer för personuppgiftsbehandling

Utöver det grundläggande kravet på att all personuppgiftsbehandling ska vara lagligt grundad, i betydelsen att någon av de rekvisit som anges i art. 6.1 i dataskyddsförordningen måste föreligga, omgärdas varje personuppgiftsbehandling också av andra krav. Den organisation som behandlar personuppgifter måste även uppfylla de grundläggande principer och krav som stadgas i art. 5.1 i dataskyddsförordningen. Dessa är:

- Laglighet, korrekthet och öppenhet
- Ändamålsbegränsning
- Uppgiftsminimering
- Lagringsminimering
- Integritet och konfidentialitet

⁶⁰ Art. 7.3 i dataskyddsförordningen.

⁶¹ Art. 7 i dataskyddsförordningen; Datainspektionen (2011) *Tillsyn enligt personuppgiftslagen (1998:204)* s. 4.

- Ansvarsskyldighet⁶²

Då uppsatsens syfte inte lämnar utrymme till att närmare analysera principerna nöjer jag mig här med att endast kortfattat redogöra för dem. Detta i syfte att skapa en helhetsbild av de krav som uppställs vid personuppgiftsbehandling.

Principerna ställer krav på att, i förhållande till den registrerade, lagligt, korrekt och öppet hantera personuppgifter. Endast personuppgifter som är verkligt nödvändiga och har ett ändamålsenligt syfte får samlas in. Ett uttryckligt och legitimt ändamål måste således finnas vid behandling av personuppgifter. Personuppgifterna får senare inte behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål. Dessutom måste uppgifterna vara korrekta och hållas uppdaterade. Lagring av personuppgifter ska enbart ske under så lång tid som är nödvändig för ändamålet och på ett sätt som håller så hög säkerhetsnivå att den fysiska personens integritet och personuppgifter är skyddade mot otillåtna och obehöriga intrång. Den som ansvarar för personuppgiftsbehandling ska kunna styrka att de grundläggande kraven och principerna efterlevs.⁶³

De generella principerna och allmänna kraven som anges i art. 5 och kravet på att rättslig grund ska föreligga i art. 6 i dataskyddsförordningen är kumulativa och måste uppfyllas för att behandling av personuppgifter ska vara tillåten.⁶⁴

⁶² Prop. 2017/18:105 s. 47 f.; SOU 2017:39, s. 104 ff.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 48 ff. och 88 f.

⁶³ Art. 5 i dataskyddsförordningen; Prop. 2017/18:105 s. 47 f.; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 44 ff.; SOU 2017:39 s. 104 ff.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 49 f. och 88 f.

⁶⁴ Prop. 2017/18:105 s. 48; SOU 2017:39 s. 107 f.

6 Barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn

Vi använder oss dagligen av informationssamhällets tjänster så som sociala medier, webbplatser för videoklipp och applikationer (appar) för smarta enheter. I samband med sådant användande förutsätts användaren mycket ofta samtycka till personuppgiftsbehandling och dela med sig av personuppgifter. Då informationssamhällets tjänster erbjuds direkt till barn finns det särskilda regler som styr när barn ska kunna lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling. I följande kapitel beskrivs ingående dataskyddsförordningens och dataskyddslagens bestämmelser som rör barns samtycke som rättslig grund i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn. Även regleringen i personuppgiftslagen som implementerar dataskyddsdirektivet och dess regler kring barns samtycke redogörs för nedan. Kapitlet syftar till att besvara uppsatsens frågeställning angående hur dataskyddsförordningen och dataskyddslagen reglerar barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn.

6.1 Dataskyddsförordningen

I dataskyddsförordningen anses barns personuppgifter och personliga integritet extra skyddsvärda vilket uttryckligen stadgas i flera av förordningsbestämmelserna. En av specialbestämmelserna som särskilt utmärker barns extra skyddsvärde finns i art. 8 i dataskyddsförordningen och reglerar barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudanden av informationssamhällets tjänster. Den specifika regleringen och kraven

avseende barns samtycke gäller som ett skydd utöver de andra kraven som uppställs på personuppgiftsbehandling i dataskyddsförordningen.⁶⁵

Artikel 8 i dataskyddsförordningen fastslår följande:

”1. Vid erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till ett barn, ska vid tillämpningen av artikel 6.1 a behandling av personuppgifter som rör ett barn vara tillåten om barnet är minst 16 år. Om barnet är under 16 år ska sådan behandling vara tillåten endast om och i den mån samtycke ges eller godkänns av den person som har föräldraansvar för barnet.

Medlemsstaterna får i sin nationella rätt föreskriva en lägre ålder i detta syfte, under förutsättning att denna lägre ålder inte är under 13 år.

2. Den personuppgiftsansvarige ska göra rimliga ansträngningar för att i sådana fall kontrollera att samtycke ges eller godkänns av den person som har föräldraansvar för barnet, med hänsyn tagen till tillgänglig teknik.

3. Punkt 1 ska inte påverka tillämpningen av allmän avtalsrätt i medlemsstaterna, såsom bestämmelser om giltigheten, upprättandet eller effekten av ett avtal som gäller ett barn.”

Bestämmelsen syftar till att skydda barn vid erbjudande av informationssamhällets tjänster och är tillämplig när den rättsliga grunden för personuppgiftsbehandling är samtycke. Informationssamhällets tjänster definieras i art. 4.25 i dataskyddsförordningen genom en hänvisning till art. 1.1b i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster. I denna artikel definieras informationssamhällets tjänster som tjänster som vanligtvis utförs mot ersättning på distans, på elektronisk väg och på

⁶⁵ Prop. 2017/18:105 s. 20; SOU 2017:39 s. 75; Voigt och Von dem Bussche (2017) s. 21 och s. 98 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 26 f. och 123 ff.

individuell begäran av en tjänstemottagare. Med ”på distans” avses i denna definition att tjänsten tillhandahålls utan att parterna är närvarande samtidigt. Begreppet ”på elektronisk väg” ska förstås så att tjänsten sänds vid utgångspunkten och tas emot vid slutpunkten. Sändningen ska ske med hjälp av utrustning för elektronisk behandling och omfattar lagring av uppgifter som i sin helhet sänds, befordras och tas emot genom tråd, radio, optiska medel eller andra elektromagnetiska medel.⁶⁶

Med ”på individuell begäran av en tjänstemottagare” avses att tjänsten tillhandahålls genom överföring av uppgifter på individuell begäran. Vid tolkning av begreppet ”mot ersättning” har EU-domstolen konstaterat att det inte krävs att tjänsten betalas av den som åtnjuter tjänsten för att den ska omfattas av definitionen. Tjänsten kan exempelvis istället finansieras genom inkomster via reklam som visas på en webbplats.⁶⁷

Regeringen har definierat ”informationssamhällets tjänster” som, förenklat uttryckt, varje aktivitet som sker online med någon ekonomisk innebörd. Begreppet omfattar bland annat olika sociala medier, t.ex. bloggar, internetforum, webbplatser för videoklipp, chattprogram, onlinespel, sociala nätverk och applikationer (appar) för smarta enheter.⁶⁸

Enligt ordalydelsen i art. 8 i dataskyddsförordningen är bestämmelsen tillämplig när informationssamhällets tjänster erbjuds ”direkt till barn”. Vad som avses med detta begrepp är dock inte helt klart i förordningen. Det finns ingen artikel och inte heller någon annan enhetlig reglering inom EU som anger en specifik ålder för när någon ska anses vara barn. För att kunna avgöra om en tjänst erbjuds ”direkt till barn” är det relevant att veta vilka som ska inkluderas i begreppet. Eftersom ingen enhetlig reglering eller definition finns inom EU får ledning istället sökas i andra rättskällor så som exempelvis barnkonventionen som alla EU:s medlemsstater har ratificerat. I

⁶⁶ Prop. 2017/18:105 s. 67 f.; SOU 2017:39 s. 144 f.; Voigt och Von dem Bussche (2017) s. 98 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 124 ff.

⁶⁷ Dom av den 11 september 2014, Sotiris Papasavvas mot O Fileleftheros Dimosia Etaireia Ltd m.fl., C-291/13, Prop. 2017/18:105 s. 68; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 66; SOU 2017:39 s. 144 f.; Voigt och Von dem Bussche (2017) s. 98 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 126 f.

⁶⁸ Prop. 2017/18:105 s. 68; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 66; SOU 2017:39 s. 145; Voigt och Von dem Bussche (2017) s. 98 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 127.

barnkonventionen definieras barn som varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet.⁶⁹

Att tjänsten ska vara riktad ”direkt” till barn kan tolkas på flera olika sätt. En möjlig tolkning är att definitionen endast omfattar tjänster som uttryckligen riktar sig till barn. Det skulle också kunna vara användarens faktiska ålder som avgör om tjänsten omfattas av uttrycket. Definitionen skulle då omfatta både tjänster som direkt marknadsförs mot barn och tjänster som i och för sig inte marknadsförs som särskilt framtagna för barn, men som på grund av sin utformning eller sitt innehåll och funktion är av det slag att de typiskt sett kan antas användas av barn. Uttrycket är EU-rättsligt och ytterst vägledning för tolkning av vad som ska avses med begreppet kommer troligtvis att ges av EU-domstolen genom praxis efter dataskyddsförordningens ikraftträdande.⁷⁰

Vid erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn, får behandling av personuppgifter grundas på samtycke från barnet om barnet är minst 16 år eller om samtycket ges eller godkänns av den person som har föräldraansvar för barnet. I art. 8 i dataskyddsförordningen anges även att EU:s medlemsstater får föreskriva en lägre ålder än 16 år i sin nationella rätt, om denna ålder inte understiger 13 år.⁷¹

Vem som ska anses ha föräldraansvar för ett barn definieras inte uttryckligen i någon artikel i dataskyddsförordningen. Begreppet används dock också i förordning (EG) nr. 2201/2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen). I denna förordning definieras ”föräldraansvar” som alla rättigheter och skyldigheter som en fysisk eller juridisk person tillerkänts genom en dom, på grund av lag eller genom en överenskommelse med rättslig verkan, med avseende på ett barn eller dess egendom. I

⁶⁹ Art. 1 barnkonventionen; SOU 2017:39 s. 140 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 129 f.

⁷⁰ Prop. 2017/18:105 s. 68 f. och s. 191; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 67; SOU 2017:39 s. 147 f.

⁷¹ Prop. 2017/18:105 s. 67 ff.; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 65; Voigt och Von dem Bussche (2017) s. 99 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 124.

förordningen anges vidare att föräldraansvar omfattar bland annat vårdnad och umgänge. Den som har föräldraansvar för ett barn kan exempelvis vara ett barns vårdnadshavare eller någon annan med uppdrag att vara i vårdnadshavarens ställe så som en god man. Mer exakt innebörd av även detta begrepps omfattning är det ytterst EU-domstolen som avgör genom sin praxis.⁷²

Organisationer som erbjuder informationssamhällets tjänster direkt till barn ska göra rimliga ansträngningar för att kontrollera att samtycke ges eller godkänns av en person som är över 16 år och som kan lämna ett giltigt samtycke eller en person som har föräldraansvar för barnet. Här ska hänsyn tas till tillgänglig teknik. Vad som ska förstås med begreppet ”rimliga ansträngningar med hänsyn till tillgänglig teknik” återstår för EU-domstolen att fastställa och klargöra.⁷³

Vissa av informationssamhällets tjänster kan tillhandahållas och användas utan att någon personuppgiftsbehandling sker. I praktiken är det dock mycket vanligt att användaren av tjänsten måste dela med sig av vissa personuppgifter för att kunna utnyttja tjänsten. Det kan exempelvis vara ett namn, födelsedatum, kön, adress, e-postadress eller mobilnummer. Vilka personuppgifter som samlas in och hur de används och delas varierar från tjänst till tjänst.⁷⁴

I dataskyddsförordningens art. 8 föreskrivs, vilket framkommer ovan, att medlemsstaterna i sin nationella rätt får föreskriva en lägre ålder än förordningens 16-års gräns för när ett giltigt samtycke ska kunna lämnas och utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling. I dataskyddslagen (2018:218) som träder i kraft samtidigt som dataskyddsförordningen den 25

⁷² Art. 2.7 Rådets förordning (EG) nr. 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen); Prop. 2017/18:105 s. 69; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 67 f.; SOU 2017:39 s. 148 f.

⁷³ SOU 2017:39 s. 141; Voigt och Von dem Bussche (2017) s. 99; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 126.

⁷⁴ Prop. 2017/18:105 s. 68; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 66 f.; SOU 2017:39 s. 146.

maj 2018 har Sverige stadgat att den gällande åldersgränsen i Sverige ska vara 13 år.⁷⁵

6.2 Dataskyddslagen

Den för uppsatsens syfte relevanta bestämmelsen gällande Sveriges valda åldersgräns för när barn ska kunna lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn finns i 2 kap. 4 § dataskyddslagen. I bestämmelsen stadgas följande:

”Vid erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till ett barn som bor i Sverige ska behandling av personuppgifter vara tillåten med stöd av barnets samtycke, om barnet är minst 13 år. Om barnet är under 13 år, ska sådan behandling vara tillåten endast om samtycke ges eller godkänns av den som har föräldraansvar för barnet.”

Enligt denna bestämmelse får barn från 13 år lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn. För barn under 13 år som bor i Sverige krävs det att samtycket lämnas av en person med föräldraansvar för barnet eller att barnets samtycke godkänns av en person med sådant ansvar. Innebörden av begreppen ”erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn” och ”person med föräldraansvar” har samma innebörd som i dataskyddsförordningen.⁷⁶

Bestämmelsen i 2 kap. 4 § dataskyddslagen är tillämplig på barn som bor i Sverige, oavsett var organisationen som vill hantera personuppgifter är etablerad. Den är alltså inte tillämplig på barn som endast är på genomresa eller besök i landet. Det krävs dock inte att barnet är folkbokfört i Sverige, att det redan har vistats i landet under en viss tidsperiod eller att det har

⁷⁵ Wendleby och Wetterberg (2018) s. 126.

⁷⁶ Prop. 2017/18:105 s. 191; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 186 f.; SOU 2017:39 s. 21. Se kap. 7.1 i uppsatsen för redogörelse av begreppens innebörd.

beviljats uppehållstillstånd för att det ska anses bo i Sverige. Även asylsökande barn omfattas således av bestämmelsens tillämpningsområde.⁷⁷

Motiven bakom Sveriges valda åldersgräns på 13 år är bland annat att denna åldersgräns har fastställts i andra länder för när ett giltigt samtycke till behandling av personuppgifter ska kunna lämnas och utgöra rättslig grund. Exempelvis har åldersgränsen på 13 år valts i USA. I kommissionens förslag till dataskyddsförordningen den 25 januari 2012 var åldersgränsen också bestämd till 13 år och även Europaparlamentets lagstiftningsresolution den 12 mars 2014 utgick från åldersgränsen 13 år. Europeiska datatillsynsmannen har uttalat att åldersgränsen bör vara 13 år.⁷⁸

I en trepartsdialog inför införandet av dataskyddsförordningen mellan Europarådet, Europaparlamentet och EU-kommissionen angavs från början ingen specifik åldersgräns. Utgångspunkten var istället att personuppgiftsbehandling rörande barns personuppgifter endast skulle vara tillåten om och i den mån samtycke getts eller godkänts av en person med föräldraansvar över barnet eller om barnet själv samtyckt i situationer där det enligt unionslagstiftning eller medlemsstaters lagstiftning skulle anses giltigt. Först i ett sent skede av trepartsdialogen överenskom parterna att åldersgränsen istället skulle vara 16 år med möjlighet för medlemsstaterna att stadga en lägre ålder, dock inte under 13 år. Ovanstående faktorer föranledde, bland andra, att Sverige i sin nationella kompletterande lagstiftning till dataskyddsförordningen föreskrev en åldersgräns på 13 år.⁷⁹

⁷⁷ Prop. 2017/18:105 s. 191; Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag s. 186 f.

⁷⁸ Jfr. Children's Online Privacy Protection Act of 1998, 15 U.S.C. 6501–6505; Europeiska datatillsynsmannen (2015) *Europeiska datatillsynsmannens rekommendationer om EU:s alternativ för reform av uppgiftsskyddet*; Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (allmän uppgiftsskyddsförordning) (COM[2012] 11 final av den 25 januari 2012).

⁷⁹ Europeiska unionens råd (2015), dokument 9565/15, 2012/0011 (COD) av den 11 juni 2015; SOU 2017:39 s. 154.

6.3 Dataskyddsdirektivet och personuppgiftslagen

På samma sätt som i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen, krävs det i personuppgiftslagen som implementerar dataskyddsdirektivet att varje behandling av personuppgifter baseras på en rättslig grund för att vara tillåten. En av dessa grunder är samtycke. I personuppgiftslagen finns det dock inte någon särskild bestämmelse som reglerar specifikt när barn ska kunna lämna samtycke och detta ska kunna utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling. Barns skydd för personuppgifter och personliga integritet regleras inte uttryckligen i personuppgiftslagen. Det saknas därmed också motsvarande bestämmelse till de regleringar som finns i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen som reglerar barns samtycke som rättslig grund i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn.⁸⁰

Till följd av utevaron av specifik reglering har en bedömning om barns samtycke ska kunna utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling fått göras i varje enskilt fall. Datainspektionen har uttalat att det krävs att den som lämnar samtycke måste kunna förstå innebörden av detta för att samtycket ska vara giltigt och därmed kunna utgöra rättslig grund. En person som inte själv kan förstå och tillgodogöra sig informationen om vad ett samtycke till personuppgiftsbehandling i det enskilda fallet innebär, kan alltså inte heller lämna ett rättsligt bindande samtycke enligt personuppgiftslagen. Om ett barn är kapabelt till att förstå innebörden av ett samtycke kan det också lämna ett giltigt sådant. Det varierar mycket från fall till fall och beror på faktorer som ålder, personuppgifternas art och ändamålet med behandlingen huruvida barnet ska anses kunna lämna ett samtycke som rättslig grund eller om en person med föräldraansvar över

⁸⁰ 10 § personuppgiftslagen; Prop. 2017/18:105 s. 69 f.; SOU 2017:39 s. 137; Dir 2016:15 s. 19; Blomberg (2012) s. 53 f.; Grahn och Kjällström (2017) s. 78 f.; Petersson och Reinholdsson (2012) s. 108 ff.

barnet istället måste lämna sitt samtycke för att personuppgiftsbehandling ska vara tillåten.⁸¹

I bedömningen av vid vilken ålder ett barn själv bör få lämna samtycke enligt personuppgiftslagen ska hänsyn även tas till FN:s barnkonvention. I barnkonventionen stadgas flera bestämmelser, vilka redogjorts för i kapitel 3, som ska beaktas vid samtliga åtgärder som rör barn. I art. 3 fastslås att barnets bästa ska komma i första rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. I art. 12 i barnkonventionen anges bland annat att konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Vidare framkommer att barn har rätt till yttrandefrihet i barnkonventionens art. 13 och i art. 16 stadgas barns rätt till privatliv.⁸²

Vid vilken ålder ett barn generellt sett bör kunna lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling enligt personuppgiftslagen har varierat och rättsläget är i detta hänseende inte klart. I Datainspektionens yttrande över förslag till en branschöverenskommelse rörande behandling av personuppgifter i skolfotoverksamhet har inspektionen uttalat att ett barn som är under 14 år generellt inte har nått sådan mognad att det kan förstå innebörden av ett samtycke till personuppgiftsbehandling och därmed inte heller kan lämna ett samtycke som rättslig grund för sådan behandling. Datainspektionen har dock också uttalat i ett samrådsyttrande rörande användning av personnummer som spärr för deltagande på en chatthemsida, att föräldrarnas samtycke till barns registrering av sina personuppgifter måste inhämtas i vart fall när det gäller barn som inte har fyllt 13 år. Datainspektionen skriver även på sin hemsida att en tumregel gällande barns samtycke som rättslig grund för behandling av personuppgifter enligt

⁸¹ SOU 2017:39 s. 137 f.; Datainspektionen (2011) *Tillsyn enligt personuppgiftslagen (1998:204)* s. 4; Datainspektionen (2002) *Behandling av elevers personuppgifter i grundskolan* s. 3; Datainspektionen (2006) *Svar på din förfrågan* s. 2; Datainspektionen (2015) *Datainspektionen informerar - Samtycke enligt personuppgiftslagen* s. 10 ff.; Petersson och Reinholdsson (2012) s. 118 f.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 127 f.

⁸² SOU 2017:39 s. 142 f.; Artikel 29-gruppen (2008) s. 5 f.

dataskyddsdirektivet och personuppgiftslagen kan vara att den som fyllt 15 år normalt är kapabel att ta ställning i samtyckesfrågan. Det är dock väldigt viktigt att göra en seriös bedömning i varje enskilt fall gällande barnets förmåga att förstå de totala konsekvenserna av en personuppgiftsbehandling och låta denna bedömning avgöra om barnets samtycke i det enskilda fallet ska kunna utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling.⁸³

⁸³ Prop. 2017/18:105 s. 69 ff.; SOU 2017:39 s. 107 f.; Datainspektionen (2002) *Behandling av elevers personuppgifter i grundskolan* s. 3; Datainspektionen (2005) *Yttrande enligt 15 § personuppgiftsförordningen (1998:1191) över förslag till branschöverenskommelse rörande behandling av personuppgifter i skolfotoverksamhet* s. 1; Datainspektionen (2006) *Svar på din förfrågan* s. 2; Datainspektionen (2011) *Tillsyn enligt personuppgiftslagen (1998:204)* s. 4; Datainspektionen (2015) *Datainspektionen informerar - Samtycke enligt personuppgiftslagen* s. 10 ff.; Wendleby och Wetterberg (2018) s. 127 f.

7 Analys

Många barn använder sig dagligen av sociala medier så som Snapchat, Instagram och Facebook eller söker information på Google och spelar spel online via applikationer (appar) för smarta enheter utan att vara medvetna om de risker sådant användande kan innebära. I samband med nyttjande av informationssamhällets tjänster fordras nämligen mycket ofta personuppgifter som ett villkor för att kunna använda tjänsten. Sådan personuppgiftsbehandling kan leda till intrång i enskildas personliga integritet och hota skyddet för enskildas personuppgifter. Att vara medveten om dessa risker och känna till sina rättigheter i sådana situationer är därför mycket viktigt. Då barn kan ha svårt att göra detta har det valts att särreglera situationen i dataskyddsförordningen och den kompletterande nationella lagen dataskyddslagen som träder i kraft den 25 maj 2018. Regleringarna syftar till att stärka barns skydd i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn. En relevant fråga att utreda och analysera är därför om skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet i detta hänseende kan anses ha förstärkts genom införandet av dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. Hur skiljer sig den nya regleringen från personuppgiftslagens bestämmelser gällande barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn? Dessa frågeställningar avser nedanstående analys besvara.

Intresset för det så grundläggande skyddet av varje enskild individs personuppgifter och personliga integritet har länge funnits men kanske aldrig varit så stort som nu. Denna mänskliga rättighet stadgas i ett stort antal nationella och internationella regleringar och överenskommelser. Dataskyddsdirektivet som implementerats i svensk rätt genom personuppgiftslagen syftade vid sitt införande till att garantera en hög och likvärdig skyddsnivå i alla EU:s medlemsstater för enskildas fri- och rättigheter avseende behandling av personuppgifter och personlig integritet. Mycket har dock hänt sedan dess. Dagens högteknologiska och välutvecklade samhälle där människor ständigt är uppkopplade och använder sig av informationssamhällets tjänster uppställer andra krav på en

lagstiftning som syftar till att skydda personuppgifter och personlig integritet än de som fanns då direktivet infördes. Den 25 maj 2018 träder därför dataskyddsförordningen ikraft och kommer därefter utgöra den generella regleringen av personuppgiftsbehandling i EU.

För att personuppgiftsbehandling ska vara tillåtet krävs det att sådan behandling sker på rättslig grund och att en eller flera av de villkor som uppställs i art. 6.1 i dataskyddsförordningen är uppfyllda. En av dessa rättsliga grunder är samtycke från den vars personuppgifter ska behandlas. För att ett samtycke generellt ska vara giltigt krävs det att det utgör en frivillig, specifik, informerad och otvetydig viljeyttring genom vilken personen antingen genom ett uttalande eller en entydig bekräftande handling, godtar behandling av personuppgifter som rör honom eller henne. Specifikt barns samtycke som rättslig grund i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn regleras i art. 8 i dataskyddsförordningen. Här stadgas att sådan personuppgiftsbehandling endast får grundas på barnets samtycke om barnet är över 16 år. För det fall barnet är under 16 år ska sådan personuppgiftsbehandling som grundas på samtycke från barnet endast vara tillåten om, och i den mån, samtycket godkänns eller ges av en person som har föräldraansvar för barnet. Redan genom granskning av förordningsbestämmelsens ordalydelse kan det ifrågasättas hur väl bestämmelsens syfte att stärka skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet kommer att uppfyllas. Flera av de centrala begrepp och uttryck som används i art. 8 i dataskyddsförordningen definieras nämligen inte någonstans i förordningen och det står därför inte heller klart hur innebörden av dessa ska förstås.

Ett av uttrycken som orsakar förvirring är när en tjänst ska anses vara erbjuden ”direkt till barn” då innebörden av detta uttryck inte framgår av förordningen. Regleringen i art. 8 berör nämligen situationer då informationssamhällets tjänster erbjuds ”direkt till barn”. Det problematiska med att det i förordningen inte fastställs vilka tjänster som ska anses riktade direkt till barn är att det därmed inte heller står helt klart vilka tjänsteleverantörer som omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde och

som åsyftas i artikeln. Innebörden av att en tjänst ska vara riktad ”direkt till barn” kan nämligen tolkas på flera olika sätt.

Uttrycket skulle dels kunna tolkas så att det avgörande för vilka tjänster som ska inkluderas är användarens faktiska ålder. Det som i sådana fall bestämmer om en tjänsteleverantör ska inkluderas i artikeln tillämpningsområde är hur tjänsteleverantören marknadsför sin tjänst. Endast tjänster som marknadsförs direkt till barn i syfte att barn ska använda dem ska då inkluderas i uttrycket och bestämmelsens tillämpningsområde. Innebörden av att en tjänst ska vara riktad ”direkt till barn” hade dock också kunnat förstås så att det avgörande för dess omfattning är om tjänsten i fråga kan komma att antas användas av barn. Även tjänster som i och för sig inte marknadsförs som särskilt framtagna för barn, men som på grund av sin utformning eller sitt innehåll och funktion är av det slag att de kan antas användas av barn ska vid en sådan tolkning inkluderas i uttrycket.

Jag anser, vid en samlad bedömning, att mycket talar för att en tolkning likt den sistnämnda borde göras. Det avgörande för vilka tjänster som ska inkluderas i artikeln uttryck ”direkt till barn” bör vara huruvida tjänsten i fråga kan komma att antas användas av barn. Bestämmelsens tillämpningsområde blir då en sådan tolkning görs mer vidsträckt än om begreppets innebörd avgörs utifrån om en tjänst marknadsförs som särskilt framtagna för barn. Bedömningen blir då inte heller beroende av hur en tjänsteleverantör presenterar sin tjänst utåt. Hade istället en sådan definition varit gällande där vikten lagts vid hur tjänsten marknadsförs, skulle detta kunna möjliggöra för tjänsteleverantörer att kringgå bestämmelsen och undgå dess tillämpningsområde. Detta genom att endast marknadsföringsmässigt rikta sin tjänst till vuxna. Om denna definition används är det tydligt att effekten och syftet bakom bestämmelsen undergrävs. Jag anser till och med att det finns belägg att konstatera att bestämmelsen hade kunnat riskera att bli verkningslös.

Eftersom begreppet ”direkt till barn” i artikeln 8 i dataskyddsförordningen är EU-rättsligt, överlämnas det åt EU-domstolen att avgöra dess närmare innebörd och definition. Det går dock att starkt ifrågasätta varför det vid

förordningens tillkomst inte lades in en definition av hur uttrycket ska förstås.

I art. 8 i dataskyddsförordningen stadgas att den som ämnar behandla barns personuppgifter i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn ska göra ”rimliga ansträngningar”, med hänsyn till tillgänglig teknik, för att kontrollera att samtycke ges av ett barn över 16 år eller en person som har föräldraansvar för barnet. Vad som ska förstås med uttrycket ”rimliga ansträngningar” framgår inte av förordningen och det finns inte heller någon praxis angående detta än. Otydligheten kring hur begreppet ska förstås kan leda till problem vid tillämpningen av bestämmelsen då det inte står klart för tjänsteleverantörerna vad som krävs av dem för att de ska uppfylla rekvisitet i förordningsbestämmelsen. I teorin låter uttrycket mycket bra men bestämmelsen i art. 8 riskerar, åtminstone under en övergångsperiod, att i detta hänseende tappa sin verkan och inte uppfylla sitt syfte att stärka skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet. Risken med att uttryckets innebörd inte är fastställd är att organisationer inte vidtar de åtgärder som förordningen ställer krav på.

Troligtvis kommer EU-domstolen genom praxis fastställa hur uttrycket ”rimliga ansträngningar” ska förstås och det är än så länge endast möjligt att spekulera i vad som kan antas förväntas av tjänsteleverantörerna. Uttrycket kommer troligen ges olika innebörd beroende på vem som behandlar personuppgifter, vilka personuppgifter som behandlas och vad syftet med behandlingen är vilket säkert också är en av anledningarna till att uttrycket inte getts en mer exakt innebörd i förordningstexten. En intressant aspekt i sammanhanget är hur organisationer rent tekniskt ska kunna insamla och kontrollera att det antingen är en individ över 16 år som lämnar samtycke till personuppgiftsbehandling eller en person med föräldraansvar över det barn vars personuppgifter ska behandlas.

Idag använder många tjänster som kräver legitimering av användaren sig av e-legitimation så som BankID⁸⁴. Kanske hade något liknande kunnat

⁸⁴ BankID är en sorts e-legitimation som används när man behöver styrka sin identitet på internet, se: BankID: ”Allmänna frågor – Vad är BankID?”, besökt 2018-04-18.

användas för att säkerställa att en behörig individ lämnar samtycke till personuppgiftsbehandling. Frågan som då uppstår är för vilka tjänster sådan legitimering skulle krävas. Vem skulle förses med denna legitimeringsmöjlighet? Avgörande för besvarandet av frågan kring vilka tjänster som skulle kräva sådan legitimering är definitionen och den närmare innebörden av vilka tjänster som ska anses erbjudna ”direkt till barn” vilken inte är fastställd i dataskyddsförordningen.

Hur äktheten av ett lämnat samtycke från en person med föräldraansvar skulle kunna verifieras är mycket svårt. Är det möjligt att verifiera att ett samtycke kommer från någon som har föräldraansvar över det barn vars personuppgifter ska behandlas? Trots att någon form av e-legitimation skulle kunna användas kvarstår dock fastställandet av om personen som lämnat ett samtycke faktiskt har föräldraansvar över barnet vars personuppgifter ska behandlas. Enligt definitionen av vem som ska bedömmas ha föräldraansvar över ett barn som används i dataskyddsförordningen skulle även andra än barnets vårdnadshavare och föräldrar kunna inkategoriseras i denna definition. Detta försvårar ytterligare möjligheten att fastställa att en behörig person har lämnat samtycke till personuppgiftsbehandling.

Svårigheten att verifiera äktheten av att ett lämnat samtycke har getts av en behörig person skulle kunna leda till att barns skydd för personuppgifter och personliga integritet uteblir om inte tillräckliga åtgärder vidtas i syfte att förhindra detta. Om barn exempelvis själva kan utge sig för att vara en person med föräldraansvar och därigenom lämna samtycke till personuppgiftsbehandling blir deras särskilda skydd obefintligt. Då barn inte alltid är medvetna om riskerna som personuppgiftsbehandling kan innebära eller känner till sina rättigheter i sådana situationer finns det också risk att de, utan att förstå allvaret, utger sig för att vara en person med föräldraansvar och samtycker till personuppgiftsbehandling i syfte att exempelvis få använda informationssamhällets tjänster. Ett formulär som endast informerar och ombeder barn som använder tjänsten att inhämta samtycke till personuppgiftsbehandling från någon med föräldraansvar riskerar att i praktiken inte fylla någon funktion eller få någon effekt. Man

skulle därför kunna resonera kring att skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn genom införandet av dataskyddsförordningen har stärkts i teorin, men att skyddet i praktiken riskerar att tappa verkan.

För att syftet med bestämmelserna kring barns samtycke som rättslig grund i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn ska uppfyllas krävs det att flera av de centrala begreppen och uttrycken i art. 8 i dataskyddsförordningen definieras. Det krävs att begreppens innebörd fastställs för att skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet ska kunna stärkas. Detta kommer troligtvis göras genom praxis från EU-domstolen och föreskrifter från andra centrala organ efter dataskyddsförordningens ikraftträdande.

Barns extra skyddsvärde framgår bland annat av skäl 38 i dataskyddsförordningen. Här stadgas att speciellt barns personuppgifter förtjänar ett särskilt skydd. Det som dock är problematiskt i förordningen är att det inte definieras vem som ska inkluderas i begreppet ”barn”. Detta trots att begreppet används återkommande i förordningen. Eftersom det inte någonstans definieras vem som ska anses vara barn är det inte klarlagt exakt vems personuppgifter som förtjänar särskilt skydd – vem ska anses vara barn och åtnjuta det förstärkta skyddet?

När en individ ska anses vara barn framgår alltså inte uttryckligen av dataskyddsförordningen vilket medför att ledning istället får sökas i andra rättskällor. En rimlig slutsats för vem som ska anses vara barn i förordningen är, eftersom alla EU:s medlemsstater har undertecknat barnkonventionen, att definitionen i barnkonventionen används. Enligt denna ska varje människa under 18 år anses vara barn, om barnet inte blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet. Barnkonventionen är dock inte omnämnd någonstans i dataskyddsförordningen vilket skulle kunna föranleda att åldersgränsen som används i art. 8 i förordningen på 16 år även används för när någon ska anses vara barn. Denna dualitet och otydlighet kan orsaka missförstånd och riskerar missbruk av dataskyddsförordningen och dess syfte. För att minimera missbruk och därigenom risk för intrång i

skyddet för specifikt barns personuppgifter och personliga integritet hade en hänvisning till annan reglering som definierar vem som ska anses vara barn kunnat införas i förordningen. Denna metod har använts gällande exempelvis definitionen av begreppet ”informationssamhällets tjänster”.

Inte heller detta begrepp ges en uttrycklig definition i dataskyddsförordningen men en hänvisning till definitionen av begreppet i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 har införts i förordningstexten. På liknande sätt hade problematiken kring otydligheten vem som ska anses vara barn i dataskyddsförordningen kunnat lösas.

Den nya dataskyddsregleringen har formen av en förordning. Trots detta har den även bitvis en direktivliknande karaktär eftersom utrymme lämnas och skyldighet ges för medlemsstaterna att ta ställning till och besluta om vissa kompletterande regler till förordningen. Då vissa av de kompletterande bestämmelserna som behövs är av så generell karaktär, i betydelsen att de rör hela samhället eller ett flertal myndigheter och inte bara en viss sektor, har det i Sverige beslutats att dessa regler ska samlas i den nya kompletterande nationella dataskyddslagen som träder i kraft samtidigt som dataskyddsförordningen den 25 maj 2018.

I art. 8 i dataskyddsförordningen som reglerar barns samtycke som rättslig grund i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster stadgas att medlemsstaterna i sin nationella rätt får föreskriva en lägre åldersgräns än den i artikeln bestämda 16-års gränsen för när ett barn ska kunna samtycka till personuppgiftsbehandling. Åldersgränsen får dock inte understiga 13 år. I dataskyddslagen har Sverige valt att föreskriva att barn som bor i Sverige ska kunna lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn om barnet är över 13 år. Om barnet är under 13 år ska personuppgiftsbehandling som grundas på samtycke vara tillåtet endast om samtycket godkänns eller ges av en person som har föräldraansvar för barnet.

I dataskyddslagen har Sverige alltså valt att använda sig av den lägsta möjliga tillåtna åldern för när barn ska kunna samtycka till

personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn. Några av motiven bakom den valda åldersgränsen i Sverige är att andra länder har fastställt samma åldersgräns för när ett barn ska kunna lämna samtycke till personuppgiftsbehandling och att åldersgränsen länge var 13 år i processen som föregick dataskyddsförordningen. Även med grund i, och med beaktande av, barnkonventionen som Sverige undertecknat beslutades den föreskrivna åldern på 13 år. Utöver att åldersgränsen är lägre i dataskyddslagen än i dataskyddsförordningen ska begreppen i bestämmelsen ha samma innebörd vilket gör att det även här krävs att begreppen definieras för att en effektiv rättstillämpning ska kunna ske och skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet ska kunna stärkas.

Att medlemsstaterna i art. 8 i dataskyddsförordningen ges frihet att lagstadga andra bestämmelser än de som finns i förordningen medför att huvudsyftena bakom förordningens införande kan ifrågasättas. Dataskyddsförordningen syftar till att stärka enskildas integritetsskydd, åstadkomma teknisk anpassning av regelverket till dagens digitaliserade samhälle och öka harmoniseringen och effektivisering av medlemsstaternas lagstiftning för personuppgiftsbehandling. Det är anmärkningsvärt att ett av huvudsyftena bakom förordningens införande är att öka harmoniseringen av medlemsstaternas lagstiftning och att detta syfte tydligt frångås i art. 8 i dataskyddsförordningen. Medlemsstaternas möjlighet att stadga en egen åldersgräns för när barn ska kunna samtycka till personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn medför snarare motsatt effekt än harmoniseringssyftets.

Olika regler gällande personuppgiftsbehandling inom EU medför att en fragmentarisk dataskyddslagstiftning uppstår vilket kan leda till en försämring av enskildas skydd för personuppgifter och personlig integritet. Detta går helt emot dataskyddsförordningens syfte. Till följd av möjligheten som medlemsstaterna ges i art. 8 i dataskyddsförordningen att besluta om en egen åldersgräns kommer olika regler fastställas inom EU vilket även tydligt strider mot det harmoniseringssyfte som föregick dataskyddsförordningen. De olika regleringarna som kommer uppstå

försvårar inte bara för tjänsteleverantörer som erbjuder informationssamhällets tjänster direkt till barn internationellt inom EU, utan riskerar även att utgöra ett hot mot det skydd för barns personuppgifter och personliga integritet som föreskrivs i förordningen genom att varierande skyddsnivåer riskerar att undergräva effektiviteten hos nationella regler.

Innan dataskyddsförordningens och dataskyddslagens ikraftträdande den 25 maj 2018 är dataskyddsdirektivet genom personuppgiftslagen gällande reglering för personuppgiftsbehandling i Sverige. I personuppgiftslagen finns ingen bestämmelse som särskilt reglerar barns samtycke som rättslig grund i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster. Detta skiljer sig från dataskyddsförordningen där situationen, som ovan anförts, regleras i art. 8. Eftersom ingen i lag fastställd åldersgräns för när barn kan lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling finns i personuppgiftslagen får en bedömning göras i varje enskilt fall huruvida ett samtycke från ett barn ska kunna utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling.

En förutsättning för att barns samtycke ska kunna utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling enligt personuppgiftslagen är att barnet i fråga kan förstå innebörden av ett lämnat samtycke. En person som inte själv kan förstå och tillgodogöra sig information om vad ett samtycke till personuppgiftsbehandling i det enskilda fallet innebär kan inte heller lämna ett samtycke som kan utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling. Vid bedömningen som ska göras i varje enskilt fall ska olika faktorer beaktas så som ålder, personuppgifternas art och ändamålet med personuppgiftsbehandlingen. Dessa faktorer är sedan avgörande för om barnets samtycke ska anses kunna utgöra rättslig grund eller om en person med föräldraansvar över barnet istället behöver lämna sitt godkännande eller samtycke. Det är viktigt att göra en seriös bedömning i varje enskilt fall beträffande barnets förmåga att förstå de totala konsekvenserna av personuppgiftsbehandlingen. Även barnkonventionen ska beaktas vid bedömningen. Bestämmelserna i barnkonventionen om bland annat principen om barnets bästa, att konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor

som rör barnet och barns rätt till yttrandefrihet ska alltså inverka på bedömningen huruvida ett barns samtycke ska kunna utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling enligt personuppgiftslagen.

Av vad som framkommer ovan är regleringen i personuppgiftslagen beträffande barns möjlighet att lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling betydligt mer otydlig än den i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. Här föreskrivs istället en fast åldersgräns på 16 år respektive 13 år för när barn ska kunna lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn.

Någon generell rekommenderad åldersgräns för när barn ska kunna lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling enligt personuppgiftslagen har försökt fastställas men utan framgång. Datainspektionen har i olika yttranden och uttalanden varit mycket skiftande och icke-konsekventa. Varierande åldersgränser från 13 år till 15 år har sagts vara generella riktlinjer för när barn i allmänhet ansetts nått sådan mognad att de kan förstå innebörden av ett samtycke och detta kan utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling. Otydligheten och det faktum att rättslaget tidigare inte varit klart motiverar införandet av de nya bestämmelserna i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen.

Eftersom reglerna i personuppgiftslagen inte varit helt tydliga gällande barns möjlighet att lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling, är en intressant fråga att ställa sig hur stort mörkertalet beträffande de antal samtycken som lämnats av obehöriga personer är. Hur många samtycken har lämnats av personer som inte varit kapabla att förstå och tillgodogöra sig information om vad samtycket till personuppgiftsbehandlingen i det enskilda fallet har inneburit? Detta går bara att spekulera kring men troligtvis är det många barn som i förbifarten i samband med användning av informationssamhällets tjänster har samtyckt till personuppgiftsbehandling utan att vara kapabla att förstå och tillgodogöra sig information om vad samtycket inneburit. Troligtvis är det många samtycken som har utgjort rättslig grund för

personuppgiftsbehandling som i själva verket inte varit giltiga och därmed inte heller borde ha fått utgöra sådan rättslig grund. Det finns därför ett mycket stort behov av en tydligare reglering än den som finns i personuppgiftslagen.

Genom dataskyddsförordningens och dataskyddslagens mer konkreta reglering med en fastställd åldersgräns kommer rättsläget mest troligt att leda till att skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet sätts mer i fokus än tidigare. Skyddet kommer troligtvis därigenom även förstärkas genom att medvetenheten kring behovet av det extra skyddsvärde som barns personuppgifter och personliga integritet åtnjuter i dataskyddsförordningen ökar.

Att det införs en bestämd åldersgräns för när barn kan lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn skulle kunna inkräkta på barns möjlighet att delta i viktiga samhälleliga och sociala aktiviteter. Att använda sig av informationssamhällets tjänster har nämligen stor samhällelig och social betydelse då det är ett sätt att behålla och skapa kontakt med andra personer, delta i diskussioner och debatter i olika forum, söka information, spela spel och lyssna på musik m.m. Att ett barn under den föreskrivna åldersgränsen inte själv kan lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling innebär i praktiken att barnets användande av sådana tjänster skulle försvåras. Mycket ofta uppställs nämligen ett krav på att användaren ska samtycka till personuppgiftsbehandling som ett villkor för användandet av tjänsten. Barn under 13 år kommer dock inte att totalt utestängas från möjligheten att använda informationssamhällets tjänster utan endast vara beroende av att en person med föräldraansvar samtycker till behandlingen eller godkänner barnets samtycke. Även detta talar för att skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet förstärks genom införandet av dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. En äldre person med föräldraansvar över ett barn har troligtvis större förståelse än barnet själv för de risker som personuppgiftsbehandling kan innebära och känner till barnets

rättigheter i sådana situationer. Den äldre personen kan därför också lättare bedöma lämpligheten av att lämna eller underlåta att lämna ett samtycke.

8 Slutsatser och avslutande kommentar

Med grund i ovan anförda argument och resonemang kan följande sammanfattningsvis konstateras. Det går att argumentera både för och emot att skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn, har förstärkts genom införandet av dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. Ännu finns det dock flera oklarheter som behöver åtgärdas innan en effektiv tillämpning av förordningen och den kompletterande nationella lagen kan ske. Flera av de centrala begrepp och uttryck som är avgörande för tillämpningen av art. 8 i dataskyddsförordningen som reglerar barns samtycke som rättslig grund i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn, definieras inte i förordningen. Det står därför inte heller klart hur innebörden av dessa begrepp och uttryck ska förstås. Otydligheten kan leda till tillämpningsproblem av bestämmelsen vilket i sin tur kan leda till att regeln inte får samma effekt eller tillämpas så som avsetts. Otydligheten medför även en risk för missbruk av bestämmelsen vilket inverkar på nivån av skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet negativt. Begreppen och uttryckens innebörd behöver fastställas för att skyddet ska kunna anses förstärkt vilket troligtvis EU-domstolen genom praxis kommer att göra efter dataskyddsförordningens ikraftträdande.

Vad som också krävs för att en effektiv tillämpning av bestämmelsen i art. 8 ska kunna ske och för att den inte endast ska bli ett tomt slag ut i luften är att en pålitlig verifieringsmetod av vem som lämnar samtycke till personuppgiftsbehandling tas fram och beslutas om. Vidtas inte tillräckliga åtgärder så att en säker verifiering av äktheten av ett lämnat samtycke kan ske, skulle detta kunna leda till att skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet uteblir och bestämmelsen sakna funktion. I teorin är ordalydelsen kring skyddet i art. 8 tydlig och förstärker skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet men i praktiken riskerar det att tappa sin verkan vilket behöver åtgärdas.

Något som talar emot att skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet har stärkts genom införandet av dataskyddsförordningen och dataskyddslagen är den frihet som medlemsstaterna genom förordningen ges när de tillåts bestämma en egen åldersgräns för när barn ska kunna lämna samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling. Det harmoniseringssyfte som funnits vid införandet av dataskyddsförordningen frångås och en fragmentarisk dataskyddslagstiftning med olika regler gällande personuppgiftsbehandling inom EU kan utgöra ett hot mot det skydd för barns personuppgifter och personliga integritet som föreskrivs i förordningen.

Trots att bestämmelserna i dataskyddsförordningen och tillhörande dataskyddslagen än så länge omgärdas av flera oklarheter är regleringen dock tydligare än personuppgiftslagens regler gällande barns samtycke som rättslig grund för personuppgiftsbehandling. Den bedömning som ska göras i varje enskilt fall huruvida ett barns samtycke ska kunna utgöra rättslig grund för personuppgiftsbehandling enligt personuppgiftslagen skiljer sig mycket från dataskyddsförordningens och dataskyddslagens bestämmelser som fastställer en konkret åldersgräns för när barn kan lämna samtycke som rättslig grund i samband med erbjudande av informationssamhällets tjänster direkt till barn. Otydligheten och det faktum att rättsläget tidigare inte varit klart motiverar väl införandet av de nya bestämmelserna i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. Rättsläget kommer troligtvis att bli klarare genom införandet av de nya reglerna vilket leder till att skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet kan anses ha stärkts.

Som framkommit ovan är oklarheterna och frågorna många kring den nya regleringen i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. En sak är dock säker. Genom införandet av dataskyddsförordningen och dataskyddslagen sätts skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet mer i fokus än vad som tidigare varit fallet. Barns extra skyddsvärde har blivit en mer central och viktig del av dataskyddsregleringen än tidigare. Medvetenheten kring deras personuppgifters och personliga integritets extra behov av skydd

finns nu lagstadgat vilket definitivt är ett steg i rätt riktning mot att stärka skyddet för barns personuppgifter och personliga integritet.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Sverige

Utredningsbetänkanden

SOU 1997:116 – Barnets bästa i främsta rummet – FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige.

SOU 2004:6 – Översyn av personuppgiftslagen.

SOU 2016:7 – Integritet och straffskydd.

SOU 2016:41 – Hur står det till med den personliga integriteten? En kartläggning av Integritetskommittén.

SOU 2017:39 – Ny dataskyddslag – Kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Ds 2014:23 – Datalagring, EU-rätten och svensk rätt.

Propositioner

Prop. 1997/98:44 – Personuppgiftslag.

Prop. 1997/98:182 – Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige.

Prop. 2005/06:173 – Översyn av personuppgiftslagen.

Prop. 2009/10:80 – En reformerad grundlag.

Prop. 2017/18:105 – Ny dataskyddslag.

Lagrådsremisser

Lagrådsremiss – Ny dataskyddslag, 21 december 2017.

Kommittédirektiv

Dir. 2016:15 – Dataskyddsförordningen.

Myndighetspublikationer

Datainspektionen (2002), *Behandling av elevers personuppgifter i grundskolan*, Datainspektionens rapport 2002:2, Datainspektionen, Stockholm. Finns tillgänglig i digital form på:

<<https://www.datainspektionen.se/documents/rapport-skolrapport.pdf>>

Datainspektionen (2005), *Yttrande enligt 15 § personuppgiftsförordningen (1998:1191) över förslag till branschöverenskommelse rörande behandling av personuppgifter i skolfotoverksamhet*, Datainspektionens yttrande 2005-02-22, diarienummer: 2107-2002, Datainspektionen, Stockholm.

Datainspektionen (2006), *Svar på din förfrågan*, Datainspektionens yttrande 2006-06-14, diarienummer: 311-2006, Datainspektionen, Stockholm. Finns tillgänglig i digital form på:

<<https://www.datainspektionen.se/Documents/diverse/2006-06-14-franvarorapportering.pdf>>

Datainspektionen (2011), *Tillsyn enligt personuppgiftslagen (1998:204)*, Datainspektionens tillsynsbeslut 2011-10-03, diarienummer: 1938-2010, Datainspektionen, Stockholm. Finns tillgänglig i digital form på:

<<https://www.datainspektionen.se/Documents/beslut/2011-10-04-linkopings-universitet.pdf>>

Datainspektionen (2015), *Datainspektionen informerar - Samtycke enligt personuppgiftslagen*, Datainspektionen, Stockholm. Finns tillgänglig i digital form på:

<<https://www.datainspektionen.se/Documents/faktabroschyr-samtycke.pdf>>

EU

Artikel 29-gruppen (2008), *Working Document 1/2008 on the protection of children´s personal data (General guidelines and the special case of schools)*, 00483/08/EN, WP 147, antagen den 18 februari 2008.

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (allmän uppgiftsskyddsförordning) (COM[2012] 11 final av den 25 januari 2012).

Europeiska datatillsynsmannen (2015), *Europeiska datatillsynsmannens rekommendationer om EU:s alternativ för reform av uppgiftsskyddet*, EUT C 301, 2015-09-12, s. 1-8.

Europeiska unionens råd (2015), dokument 9565/15, 2012/0011 (COD) av den 11 juni 2015.

FN

FN:s kommitté för barnets rättigheter (2013), *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet* (Översättning mars 2014, originalspråk: Engelska), CRC/C/GC/14, 29 maj 2013.

UNICEF (2008), *Handbok om barnkonventionen*, UNICEF Sverige, Stockholm.

Litteratur

Bernal, Paul (2014), *Internet privacy rights – Rights to protect autonomy*, Cambridge university press, Cambridge.

Bernitz, Ulf och Carlsson, Mia och Heuman, Lars och Leijonhufvud, Madeleine och Magnusson Sjöberg, Cecilia och Seipel, Peter och Warnling-Nerep, Wiweka och Vogel, Hans-Heinrich (2017), *Finna rätt – Juristens källmaterial och arbetsmetoder*, Wolters Kluwer, upplaga 14, Stockholm.

Bernitz, Ulf och Kjellgren, Anders (2018), *Europarättens grunder*, Norstedts Juridik, upplaga 6, Stockholm.

Blomberg, Kristina (2012), *Vårt att veta om personuppgiftslagen*, Studentlitteratur, Lund.

Brandeis, Louis D. och Warren, Samuel D. (1890), 'The right to privacy', *Harvard Law Review*, Vol. 4, No. 5 s. 193-220.

Bygrave, Lee Andrew (2014), *Data Privacy Law: An International Perspective*, Oxford University Press, Oxford.

Bylund, Markus (2013), *Personlig integritet på nätet: från begränsande och förminskande perspektiv till positiva och kreativa bilder*, Fores, Stockholm.

Carlsson, Bengt och Jacobsson, Andreas (2012), *Om säkerhet i digitala ekosystem*, Studentlitteratur, Lund.

González Fuster, Gloria (2014), *The Emergence of Personal Data Protection as a Fundamental Right of the EU*, Springer, Bryssel.

Grahn, Erik och Kjällström, Susanna (2017), *Anställdas integritetsskydd och dataskyddsförordningen*, Wolters Kluwer, Stockholm.

Hettne, Jörgen och Otken Eriksson, Ida (2011), *EU-rättslig metod – Teori och genomslag i svensk rättstillämpning*, Norstedts Juridik, upplaga 2, Stockholm.

Kleineman, Jan (2014), 'Rättsdogmatisk metod', i: Korling, Fredric och Zamboni, Mauro, *Juridisk metodlära*, Studentlitteratur, Lund, s. 21-45.

Lebeck, Carl (2016), *EU-stadgan om grundläggande rättigheter*, Studentlitteratur, upplaga 2, Lund.

Lehrberg, Bert (2018), *Praktisk juridisk metod*, Iusté, upplaga 10, Uppsala.

Lynskey, Orla (2015), *The foundations of EU data protection law*, Oxford University Press, Oxford.

Magnusson Sjöberg, Cecilia (red.) (2016), *Rättsinformatik – Juridiken i det digitala informationssamhället*, Studentlitteratur, upplaga 2, Lund.

Peczenik, Aleksander (1995), *Juridikens teori och metod*, Fritzes Förlag, Stockholm.

Peczenik, Aleksander (1995), *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, Fritzes förlag, Stockholm.

Petersson, Roger och Reinholdsson, Klas (2012), *Personuppgiftslagen i praktiken*, Norstedts Juridik, upplaga 5, Stockholm.

Reichel, Jane (2014), 'EU-rättslig metod', i: Korling, Fredric och Zamboni, Mauro, *Juridisk metodlära*, Studentlitteratur, Lund, s. 109-140.

Reijneveld, Minke D. (2017), 'Quantified Self, Freedom, and the GDPR', *Scripted*, volume 14, issue 2 s. 285-325.

Sandgren, Claes (2015), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare – Ämne, material, metod och argumentation*, Norstedts Juridik, upplaga 3, Stockholm.

Strömholm, Stig (1996), *Rätt, rättskällor och rättstillämpning – En lärobok i allmän rättslära*, Norstedts Juridik, upplaga 5, Stockholm.

Strömholm, Stig (1971), 'Integritetsskyddet – Ett försök till internationell lägesbestämning', *SvJT* s. 695 – 736.

Voigt, Paul och Von dem Bussche, Axel (2017), *The EU General Data Protection Regulation (GDPR)- A practical guide*, Springer International Publishing, Cham.

Wendleby, Monika och Wetterberg, Dag (2018), *Dataskyddsförordningen GDPR: förstå och tillämpa i praktiken*, Sanoma Utbildning, Stockholm.

Westin, Alan F. (1967), *Privacy and freedom*, Atheneum for the Assoc. of the Bar of the City of New York, New York.

Westregård Johansson, Annamaria (2002), *Integritetsfrågor i arbetslivet*, Juristförlaget i Lund, Lund.

Elektroniska källor

BankID: "Allmänna frågor – Vad är BankID?",
<<https://support.bankid.com/sv/fragor-svar/allmana-fragor/vad-ar-ett-bankid>>, besökt 2018-04-18.

Datainspektionen: "Om Datainspektionen",
<<https://www.datainspektionen.se/om-oss/>>, besökt 2018-03-13.

Datainspektionen: "Personuppgifter och personuppgiftsbehandling",
<<https://www.datainspektionen.se/dataskyddsreformen/dataskyddsforordnin>

gen/tillampningsomrade/personuppgifter-och-personuppgiftsbehandling/>, besökt 2018-03-12.

Datainspektionen: "Tillämpningsområde", <<https://www.datainspektionen.se/dataskyddsreformen/dataskyddsforordning/tillampningsomrade/>>, besökt 2018-03-02.

Europeiska kommissionen: "Composition & Structure", <http://ec.europa.eu/newsroom/article29/item-detail.cfm?item_id=605262>, besökt 2018-03-18.

Facebook: "Company info", <<https://newsroom.fb.com/company-info/>>, besökt 2018-02-23.

Google: "From the garage to the Googleplex", <<https://www.google.com/about/our-story/>>, besökt 2018-02-23.

Nationalencyklopedin: "Integritet", <<https://www-nese.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/integritet>>, besökt 2018-02-26.

Nationalencyklopedin: "Integritetskränkning", <<https://www-nese.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/integritetskrankning>>, besökt 2018-04-01.

Nationalencyklopedin: "Personuppgift", <<https://www-nese.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/personuppgift>>, besökt 2018-03-12.

Rättsfallsförteckning

Europadomstolen

Amann v. Schweiz [GC], no. 27798/95, ECHR 2000-II.

EU-domstolen

Dom av den 11 september 2014, Sotiris Papasavvas mot O Fileleftheros Dimosia Etaireia Ltd m.fl., C-291/13, EU:C:2014:2209.